

1

**KROHGSTØTTEN
SENTER FOR KUNSPRODUKSJON I OSLO SENTRUM
DIPLOM ARKITEKTUR NTNU 2018**

**SONDRE HERMUNDSTAD
FELIKS ULVÅEN ISAKSEN**

VEILEDER: GEIR BRENDELAND

TOMT

INTRODUKSJON

INTRODUKSJON

Dette er det første av totalt tre hefter, som sammen utgjør vårt diplomprosjekt "Krohgstøtten - Senter for kunstproduksjon i Oslo sentrum".

Dette heftet nummer én legger vekt på å formidle fortellingen om tomten slik den finnes i dag, og slik den har utviklet seg gjennom årene. Vi ønsker å bidra til en forståelse av tomtens mangesidige historie, og den betydningsfulle kulturhistorien som tomten bærer med seg.

En av årsakene til at vi ønsket å arbeide med denne tomten var den komplekse og merkelige blandingen av bygningstyper. Den gamle teglsteinsbygningen, deler av gamle Krohgstøtten Sykehus, fremsto som et falmet klenodium skvist i mellom en rekke nyere bygninger, hver med sine sære arkitektoniske uttrykk, og urbanistiske løsninger. Det var med et ønske om å tre inn i en flerstemmig arkitektonisk situasjon, et skikkelig tabula plena¹, hvor vi kunne trekke til side lag på lag og forsøke å komme til kjernen av et prosjekt.

Det sies at medisinske metaforer er nyttige verktøy i arkitekturen, og i dette prosjektet ønsker vi å arbeide som en renessansekirurg, hvor vi skreller vekk og blottlegger for å bedre kunne forstå, og med utvidet forståelse fatte beslutninger om hvor kniven og sprøyta kan stikkes for å best mulig oppnå ønsket effekt.

Hefte nummer to vil ta for seg programmering og typologi, og det tredje heftet vil ta for seg prosjektet i mer detalj, med tegninger og diagrammer.

Sondre Hermundstad
Feliks Ulvåen Isaksen

1) I motsetning til et tabula rasa = ren tavle, blankt ark.

HISTORIE OG UTVIKLING

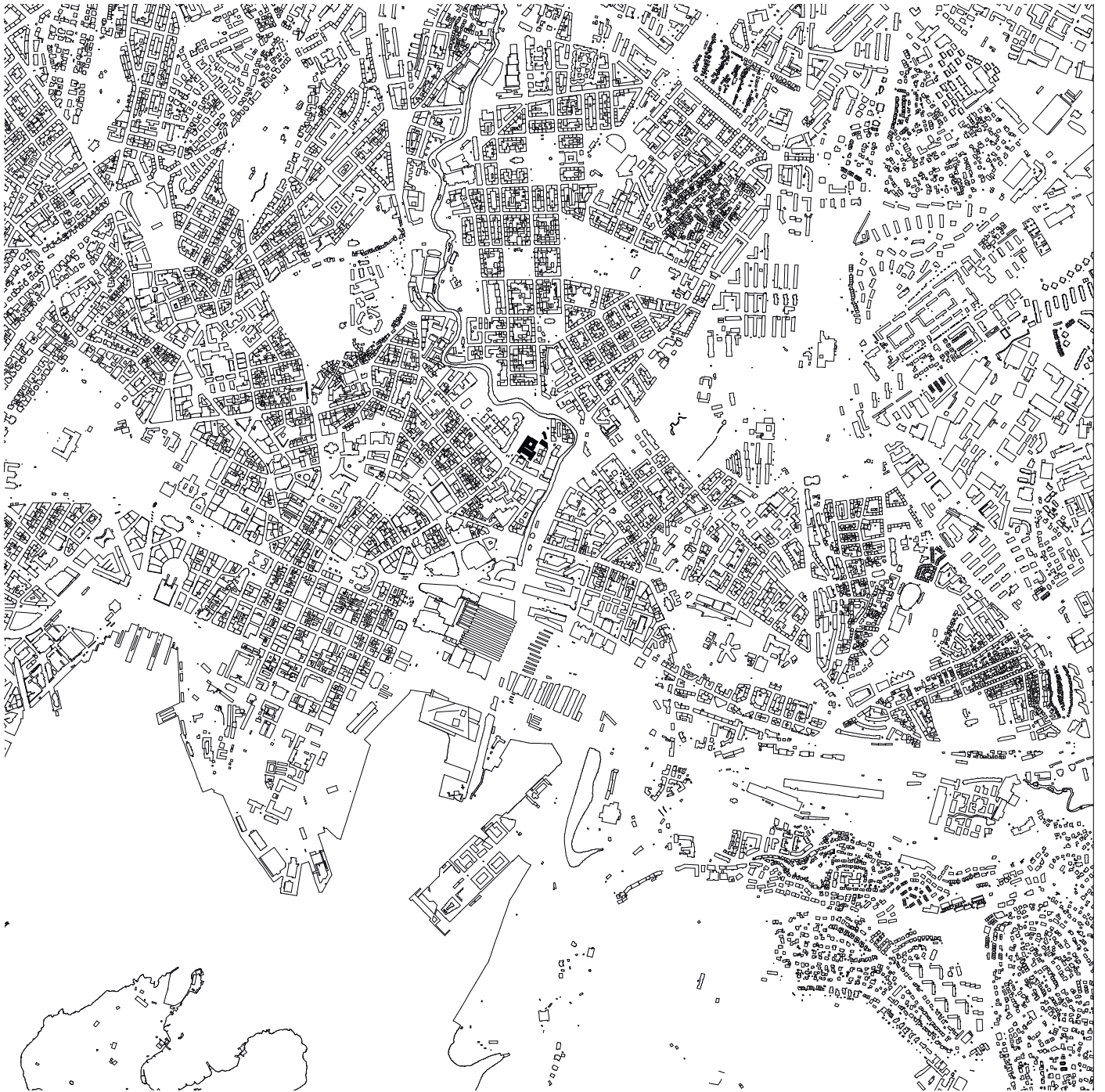
HISTORIE OG UTVIKLING

Områdets urbane utvikling er til stor grad preget av et utviklingspress fra to motpoler, og av forskjellige interesser og aktører.

Området lå i lang tid utenfor bygrensen, og var preget av stor fattigdom, men plasseringen langs akerselven, og i relativ nærhet til kvadraturen, domkirken, og Storgata, som ble en betydningsfull kommunikasjonsåre i sammenkoblingen mellom landbruket og byen.

Ettersom byen vokste, og industri og handel var i endring og forflytning, ble området gradvis sanert og rekonstruert.

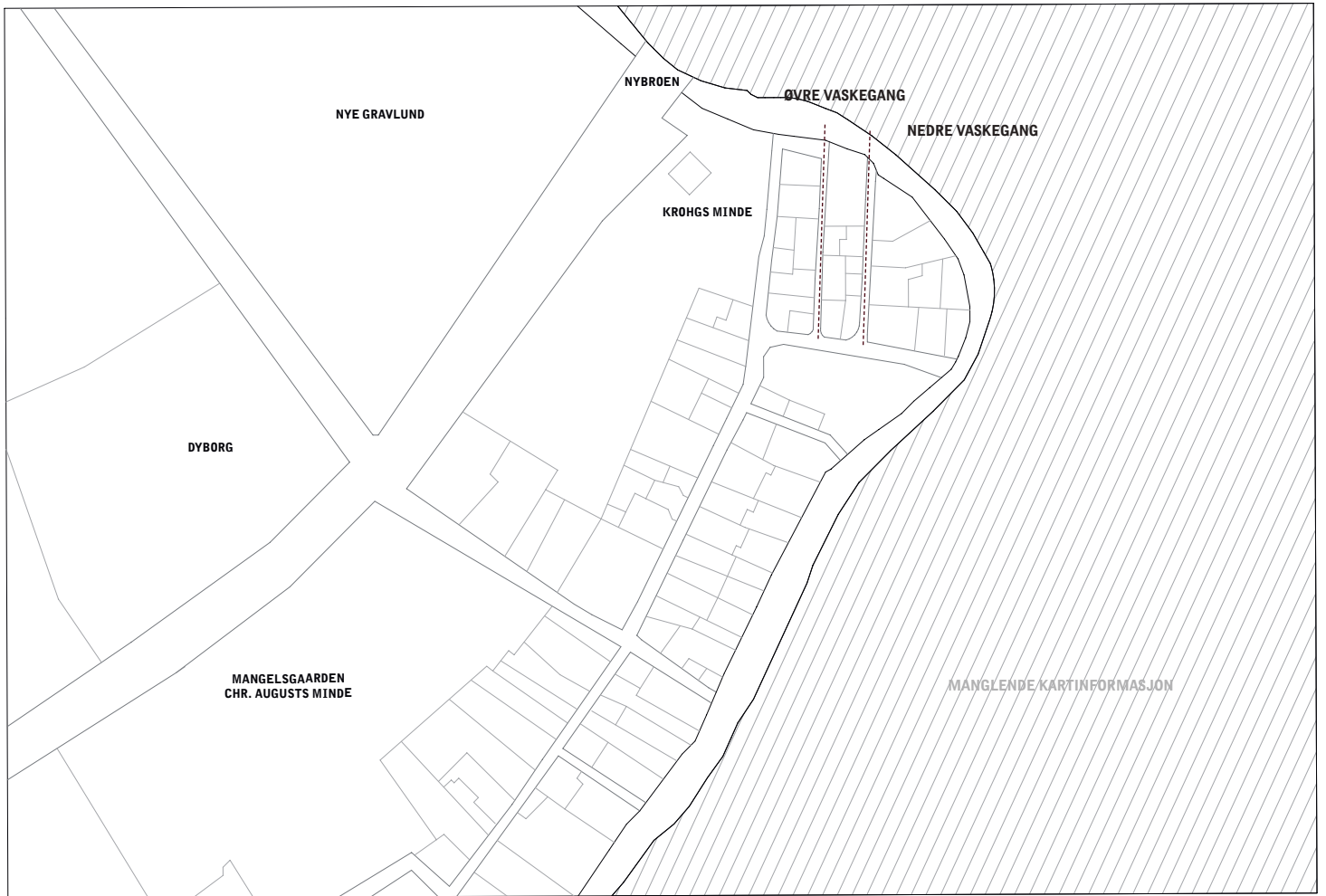
Til tross for dette er fortsatt store deler av områdets historie synlig for de med øyne til å se, og vilje til å lese.

PROSJEKTETS Plassering i Oslo

SITUASJONSPLAN

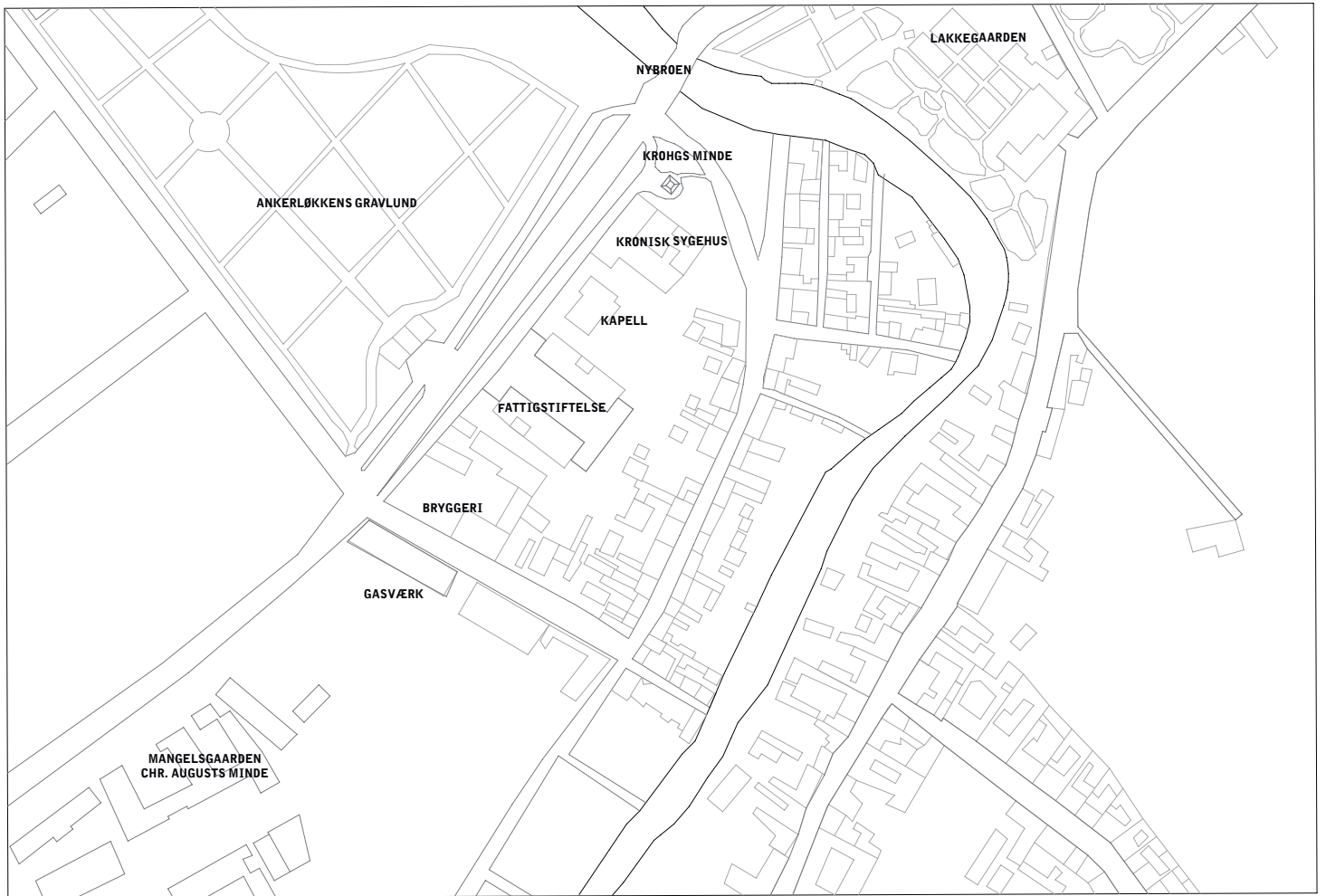

1830

De tidligste kartene over området viser en enkel tomteinnndeling. Langs elven, på begge sider (kun akerselvens vestbredd er synlig på dette kartet) lå en rekke selvbygde trehus og fattigstuer, samt verksted og lokaler for småskalaproduksjon og handel. Området lå utenfor bygrensen, og var derfor preget av folk uten formue, tittel eller stabil inntektskilde. Det var kongens ordre at disse ikke kunne bo innenfor byens grenser.

På kartet fra 1830 ser vi i den urbane morfologien til som er gjenkjennelig for oss, slik som kvartalene som tegnes av gatene Øvre- og Nedre vaskegang, og Slåmotgangen, som finnes i dag med samme navn. Disse navnene forteller oss at de lokalboende brukte nettopp disse stedene til å vaske klær og andre eiendeler.

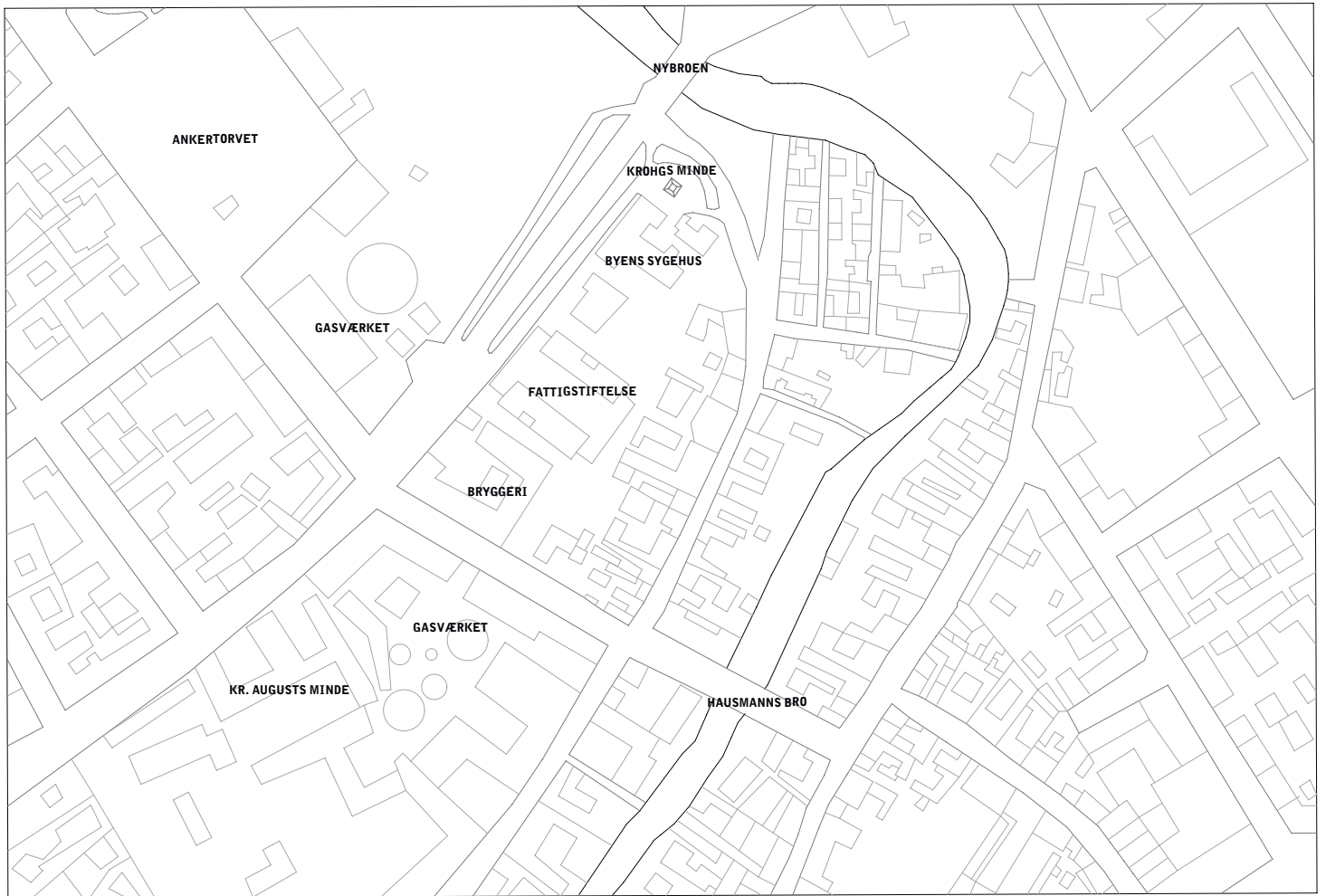
Vi ser også anlegget Prins Kristian Augusts Minde sør på kartet, et anlegg og område som skilte seg dramatisk ut fra resten av bydelen. Her lå Mangelsgården, et herskabelig anlegg som da det først ble bygget på slutten av 1600-tallet besto av dammer, paviljonger og store hager som separerte stedet fra de mer slumliknende forholdene i området forøvrig. Prins Kristian Augusts Mindre ble oppført her, og overtok Mangelsgården tidlig på 1800-tallet, for å hjelpe byens fattige, som på den tiden hadde vokst enormt i antall.

1860

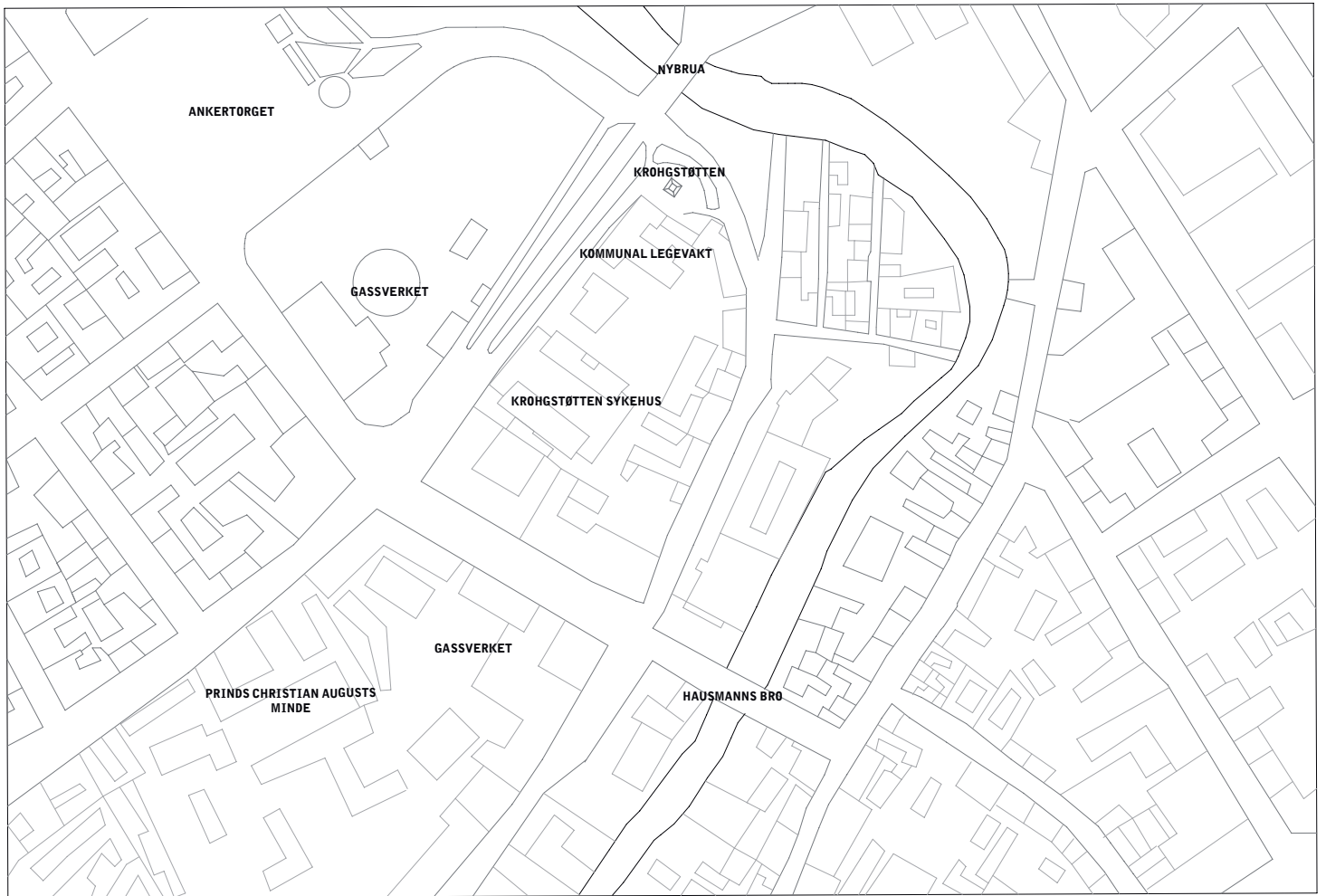
I kartet fra 1860 ser vi en svært betydningsfull utvikling i at Krohgstøtten sykehus nå er kommet på plass. Vi gjenkjenner anleggets fattigstiftelse i bygget som står på tomten i dag, og de to lange vollene på hver side av Storgata, som strekker seg fra Nybroen mot krysset Storgata/Hausmannsgate som også eksisterer i dag, og er med på å prege området fremtoning, med enorme trær på hver side av trikkesporene. Langs elven er det lite endringer, og gatenettet fremstår som før, med hovedsaklig mindre trehus og fremdeles stor grad av fattigdom og selvbyggeri.

Her er det også nyttig å legge merke til Krohgsmonumentet som også finnes på kartet fra 1830. sykehuset tok navnet etter dette betydningsfulle monumentet, og ga det en tydelig plass og kontekst, med et lite parkanlegg. Både monumentet og sykehuset er tegnet av Christian H. Grosch.

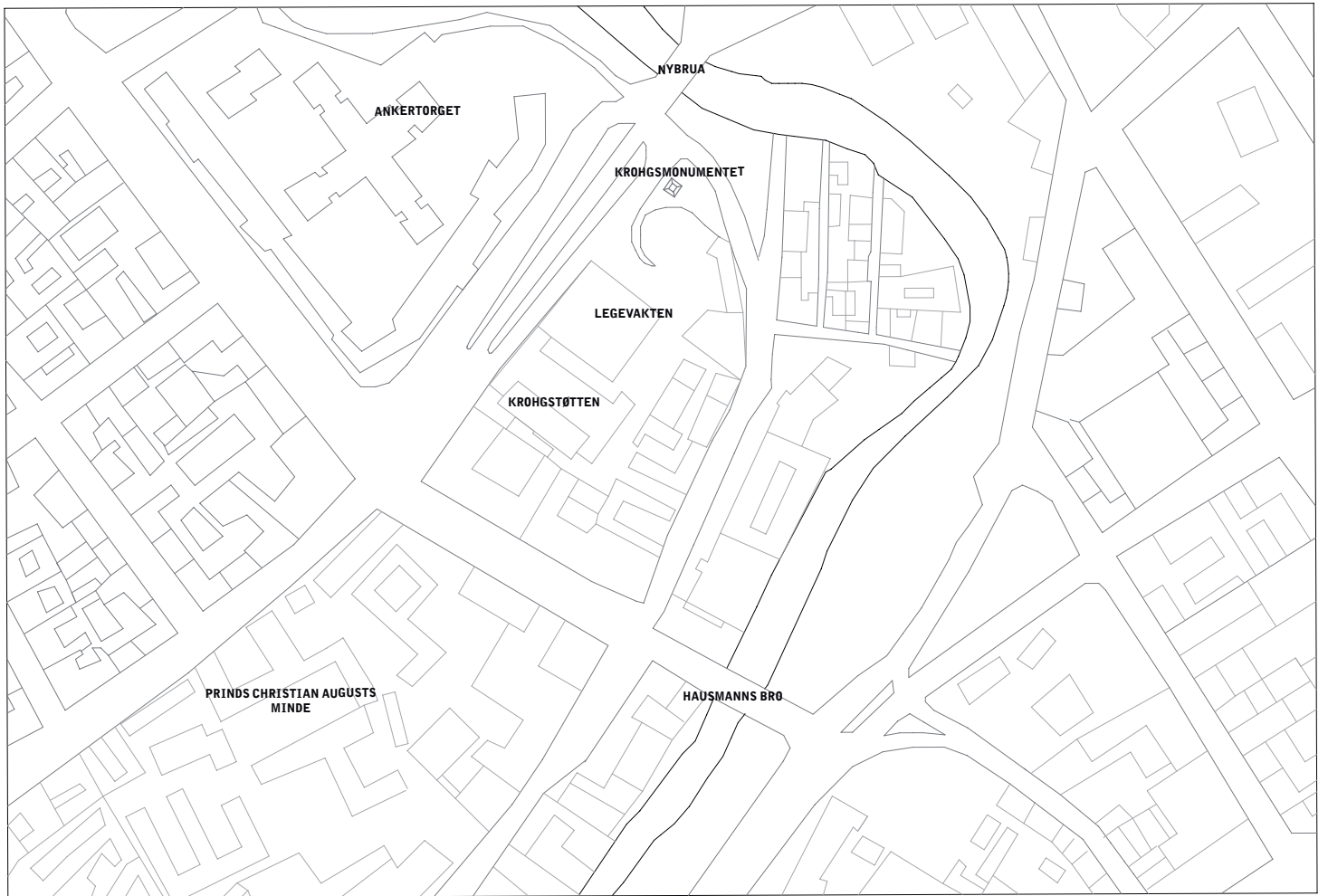
1900

I kartet fra 1900 er området fremdeles preget av den samme bebyggelsen langs begge breddene av akerselven. Det er nå kommet til mer industri, og Fjerdingen og Hauskvartalet, er blitt forbundet med Vaterland via Hausmans bro, som fortsatt finnes i dag. Bryggeriet står på samme sted, og to større gassverk er blitt etablert langs Hausmansgate. Deler av gravlunden har også måttet vike for Ankertorvet, som fungerte som handelsplass, da Storgaten var en viktig kommunikasjonsåre for produksjon og landbruk utenfor byen.

1940

I tiden like før, men særlig etter krigen ble den fattige bebyggelsen langs elven sanert og erstattet av større, mer funksjonelle bygninger. Ved Hausmannsbro ble større lagerhaller og produksjonslokaler etablert, og bryggeriet i Hausmannsgate flyttet til større produksjonslokaler på andre siden av Nybrua (Schous Bryggeri på Schous Plass).

1980

I kartet fra 1980 er disse endringene tydelige. Særlig saneringen av Vaterland i etterkrigstiden, hvor det nå er lange parkdrag langs elven, og større tomter og bygårder i mur erstattet de utrygge og fuktige trehusene langs elvebredden. Ankertorget ble fjernet til fordel for større bolig- og næringsanlegg, og Krohgstøtten sykehus revet til fordel for en mer moderne legevaktbygning. Det er lite, hvis noe, som skiller kartet fra 1980 med dagens situasjon.

FJERDINGEN

Kontrastfylt forstad

Som et av mange områder i Oslo sentrums randsoner, er det vanskelig å henvise til vårt prosjektområde med noe konkret steds- eller strøksnavn som er gjenkjennelig for folk flest i dag. Sentrum er forsåvidt dekkende, men beskrivelser av stedet som tilhørende nedre Grünerløkka eller til og med Grønland eller Tøyen er ikke uvanlig.

Avgrenset av Brugata og Lilletorget i sør, Storgata i Vest, og Akerselva i Nord og Øst, og av strøkene Vaterland og Hausmannsområdet i sør og vest, finnes området som fra tidlig på 1800-tallet het Fjerdingen. Området var på den tiden en forstad til Cristiania, og lå utenfor bygrensen frem til 1839. Fjerdingen er et godt eksempel på de mange fattige forstedene som ble dannet langs Akerselva, og i utkanten av bygrensen. I kong Christian IVs plan for byen heter det at « ... gemene Folk, som ingen Handtering og Næring bruger, maa blive og boe udi Opslou» og dermed vokste det frem en rekke steder, slik som Fjerdingen, som var foraktet og avskydd av borgerskapet i Kvadraturen.

Til forskjell fra en rekke andre steder i byen, var Fjerdingen et veldig kontrastfylt område. Like på andre siden av elven lå en rekke herskapelige eiendommer, og ettersom byen vokste utover langs

handelsåren Storgata, lå det fattige strøket innklemmt mellom betydningsfulle bygninger og anlegg. Små, selvbygde trehus lå tett på den fuktige og lumske akerselven som på denne tiden nærmest fungerte som søppelfylling for beboerne i Fjerdingen og Vaterland.

I dag finnes ingen av fattigstuenene eller de små trehusene, men enkelte gatenavn består uendret fra de helt tidlige kartene fra 1700-tallet, og dagens bebyggelse følger enkelte steder de gamle gatene nøyaktig. Øvre og Nedre vaskegang, samt Slåmotgangen finnes fortsatt, og beskriver gatene som førte til stedene folk vasket klærne sine i elven. Det som i dag heter Christian Krohgs Gate het Fjerdingens gate helt frem til 1869, etter at minnet om stortingspresidenten og Eidsvollmannen hadde fått leve i noen år etter avdukingen av minnesmerket til ham på 1830-tallet.

Fjerdingen, Storgata og Trondheimsveien ble viktige for handelen i byen, hvilket bidro til den gradvise saneringen av området, og etableringen av tollringer og aksisehus (vaktstue for tollere) samt plasser og torg i utkanten av byen for handel og leveranse av varer fra gårdene på andre siden av Akerselven.

Fjerdingen, sammen med Vaterland ble fullstendig sanert i etterkrigstiden og lite står igjen som forteller om området fortid som en av Oslos slummer.

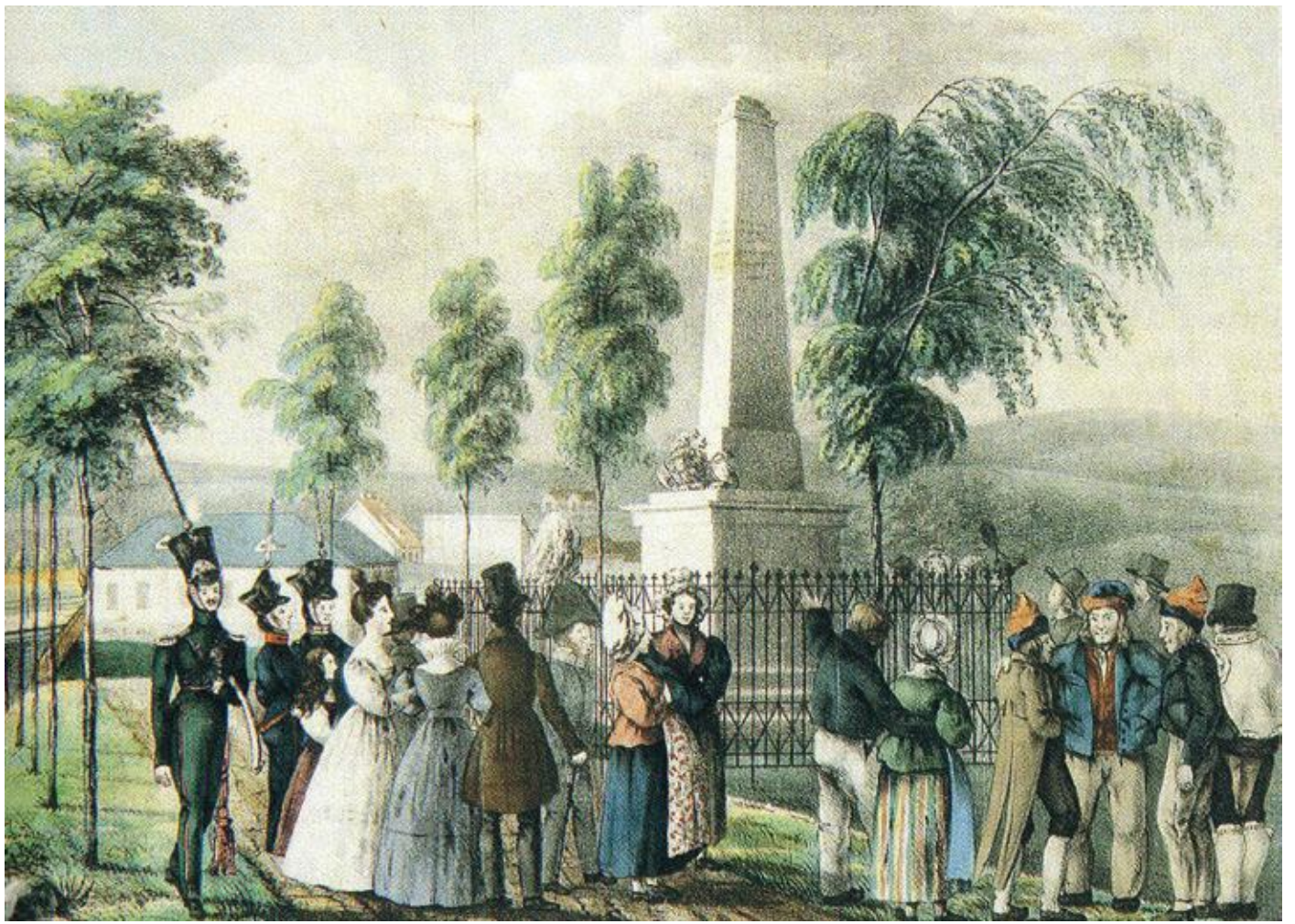
Over: Haussmans bro med Vaterland til høyre, Fjerdings til venstre
Under: Oppføringen av Christiania Lagerhuse

Over: Christian Krohgs Gate sett mot syd
Under: Bilde fra Haussmans bru sett nordover

KROHGMONUMENTET

Fjerdingen er ikke kun et sted med en interessant fortelling om Oslos historie av sosial ulikhet og fattigdom, det er også et sted av interesse for byens, og nasjonens kulturhistorie.

17. Mai, 1833 ble det avduket et monument i et lite parkanlegg ved Akerselven og Nybrua til stortingspresident, Eidsvollsmann og av mange kalt grunnlovens redningsmann Christian Krohg, bestefar til den kjente maleren av samme navn.

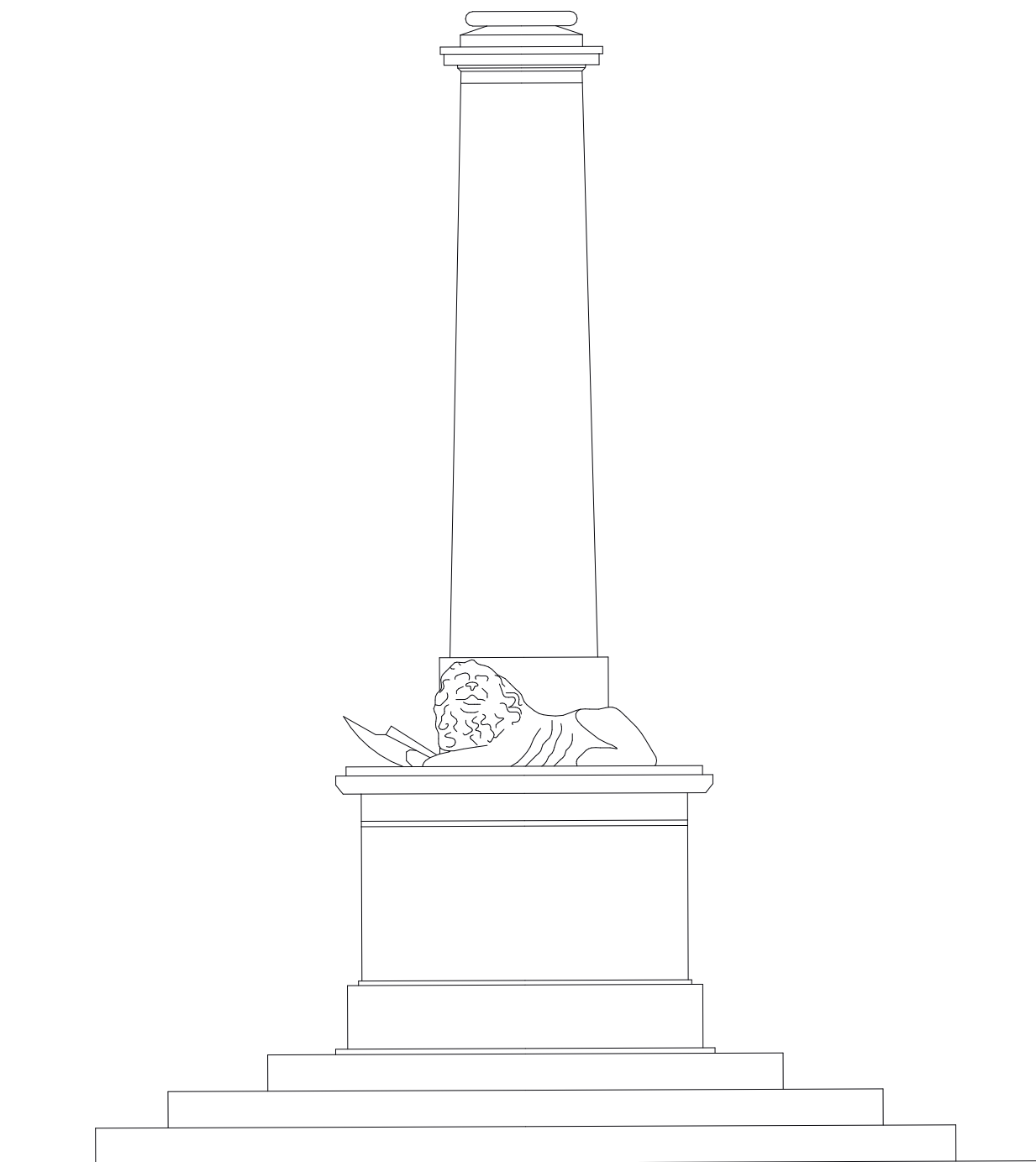
Etter stortingsesjonen i 1824 fremsto Christian Krohg som en nasjonal helt, da han forsvarte grunnloven mot unionskongen Carl Johans forsøk på å begrense og endre den norske grunnloven av 1814. Et enormt press lå så på stortingspresidenten til å produsere utkast til ny sivillov. Da han ikke maktet å gjøre dette, og kom under krass kritikk, valgte han å ta sitt eget liv på slutten av året 1828. Dette sjokket det politiske Norge, og førte til en rekke reaksjoner som kulminerte i at de lot reise et monument til den store politikeren.

Monumentet, og den planlagte åpningen og feiringen av den på 17. Mai, var på denne tiden svært kontroversielt. Det fantes ingen andre offentlige, sivile minnesmerker av denne typen i Christiania, og feiringen av 17. Mai var ingen godt etablert tradisjon.

Talen som skulle holdes av Wergeland om morgenen 17. Mai skulle bli Norgeshistoriens første, offisielle nasjonaldagstale.

Kvelden før var Wergeland på et hotell i Christiania og drakk. En gruppe meningsmotstandere av Wergeland, som ønsket å spolere nasjonaldagsmarkeringen forsøkte å sjenke Wergeland slik at han ikke ville være i stand til å gjennomføre talen som planlagt. De var nær ved å lykkes, for ved to-tiden om natten oppsto et slagsmål, hvor klærne ble revet av dikteren før venner av ham kom til og sikret Wergeland seier i slosskampen. Etter dette skal han ha sovnet på en sofa hos stortingsmann Tønsager. Avdukingen og talen var planlagt at skulle skje klokken åtte, men det tok tid før man fikk sport ham opp. Han var ikke i presentabel stand, men i bakrus fra kvelden før, og i opprevne klær. En stortingsmann fra Gudbrandsdalen lånte ham en bonde drakt i hjemmevevd vadmel. Man fikk i ham en frokost bestående hovedsaklig av Cognac og feid ham avgårde til monumentet for å avholde talen.

Til tross for at han var full og utkledd som en bonde, ble talen en enorm suksess. I talen fremhevet Wergeland Krohgs storhet som nasjonal helt, og sammenknyttet monumentet med det som skulle bli den tradisjonelle nasjonaldagsfeiringen. Monumentet fungerte som samlingspunkt for 17. Mai-feiringen til utpå 1860-årene. Det første barnetoget i 1870 gikk også hit.

**CHRISTIAN KROGH
STORTINGSMAND OG STATSRAAD
FØD MDCCLXXVII
DØD MDCCCXXVII**

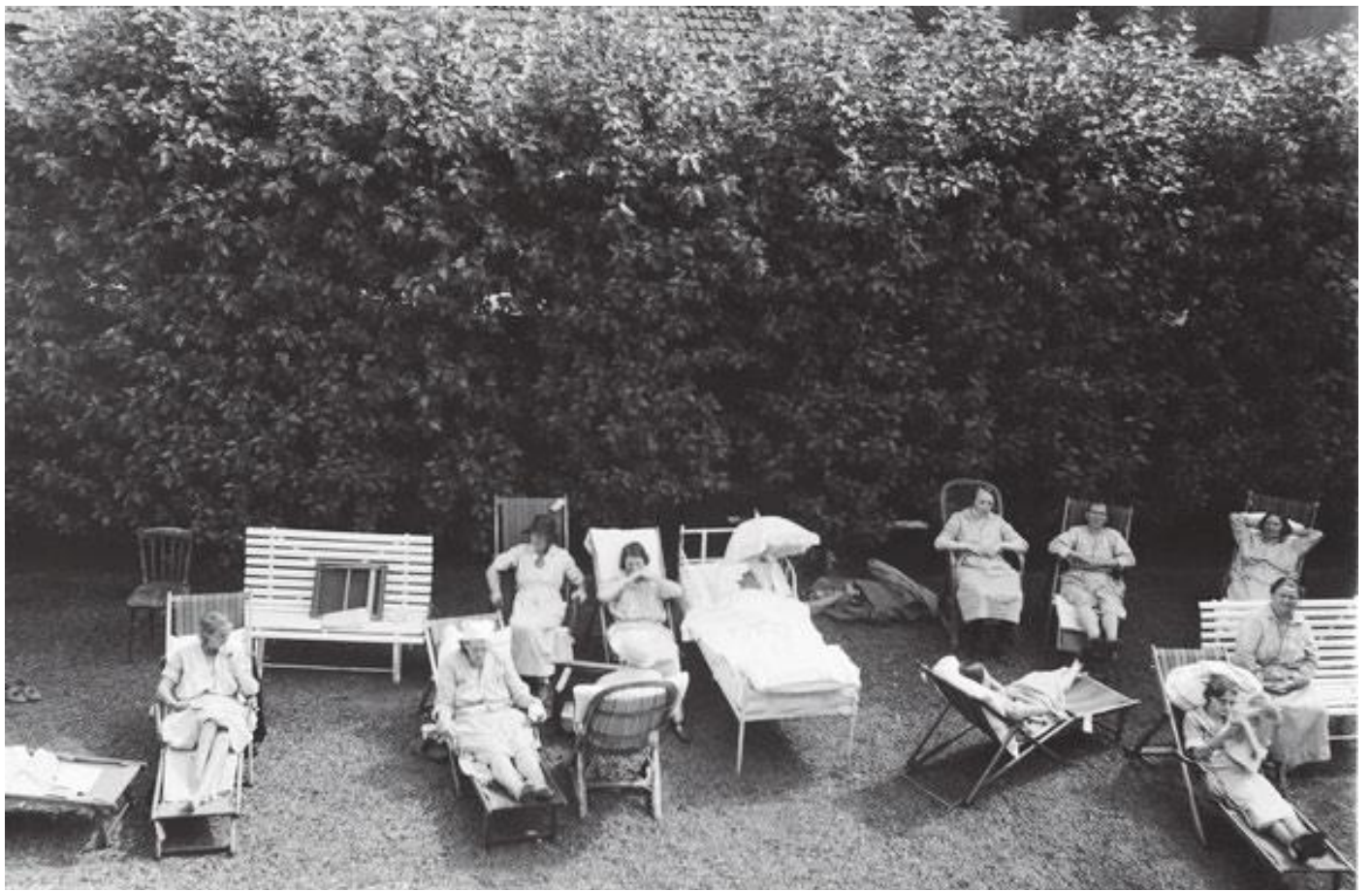
**FÆDRELANDETS VARME TALSMAND
NORGES TROFASTE SØN
SANDHEDENS BESKJEDNE TOLK**

MONUMENTET KROGHSTØTTEN

”Vi ville være som Krohgs Støtte norske i Malm og Klang og Præg og Pryd, og dog under Borgerkransen skuende frit og vidt udi Verden.”

Henrik Wergelands tale ved Krohgstøtten 17. Mai 1833

Selve monumentet består av en obelisk i jern støpt ved Nes Jernverk etter tegning av Christian Grosch,. En sørgmodig Norsk riksløve hviler på pedimentet med en øks mellom labbene, klar til å forsvare den norske grunnloven slik Christian Krohg gjorde. Denne utført av Johannes Flintoe.

SYKEHUSET KROHGSTØTTEN

Oslos første kommunale sykehus, Krohgstøtten, ble bygget i 1859, og har i dagens Oslo adresse Storgata 40. Institusjonen tok navnet etter monumentet til ære for Christian Krohg som ble reist på 1830-tallet. Ved sykehuset var det hovedsaklig pleie av kronisk syke, men her fantes også fødestue og barneavdeling. F.o.m 1900 ble det etablert kommunal legevakt på stedet, en funksjon som i det følgende århundret kom til å definere det fullstendig.

Annlegget hadde opprinnelig en sykehusbygning med legevakt, et kapell sentralt plassert på tomten, og en fattigstue som i dag utgjør tomtens eldste bygning, og det eneste overlevende elementet fra det opprinnelige sykehusanlegget. Sykehusbygningen og kapellet ble revet på 1950-tallet for å gjøre plass til bygningene slik vi kjenner den i dag.

Vedtaket for å bygge et nytt legevaktanlegg på samme tomt som det forrige ble fattet etter flere tiårs utredelse - en prosess som fikk arbeidet noe punkttert av krigen, men som fortsatte med iver og lyst etter at krigen tok slutt.

De nye bygningene var del av den fremadstormende, fremtidsoptimistiske gjenoppbyggingen, og de ideologiske narrativ som oppsto i den sammenheng. Arkitekturen skulle være av samme sort som de ambisiøse drabantbyblokkene i utkant-Oslo, og

de gamle sykehusbygningene i Engelsk Gotikk ble revet til fordel for samtidens teknologiske underverker. Høyblokken, med helikopterplass på taket, var ikke beskjedne i sitt uttrykk.

Det at legevakten forble på samme sted som den tidligere hadde befunnet seg var ikke tilfeldig. Etterkrigstidens Oslo var veldig annerledes fra den byen, og de forhold vi kjenner i dag. Leilighetssituasjonen var dystre, ved at mange av bygårdene sentralt i byen ikke var utstyrt med skikkelige bad, toaletter og vanntilførsel, hvilket påvirket slike ting som renslighet og hygiene. Grünerløkka, og bydelene langs Akerselva, samt områder rundt Majorstua var fremdeles åsted for mye industri. Det fantes bryggerier, store institusjoner knyttet til elektrisitet og gass, og andre industrikomplekser som medførte et betydelig sannsynlighet for arbeidsulykker. Det var derfor merkbart at de med størst behov for en legevakt, befant seg nettopp i nedslagsfeltet til den eksisterende legevakten. De som selv oppsøkte leger, og spurte om sykebesøk bodde ikke lenger i områdene tilknyttet legevakten.

En annen årsak til at legevakten opplevde et behov for såpass mye større lokaler som det endte med å få, var medisinske og kirurgiske fremskritt. Antibiotika gjorde at sårinfeksjoner ikke lenger var det store problemet det lenge hadde vært, hvilket økte behovet for kapasitet på alle plan i helsevesenet. Det kunne opereres mer, oftere, og mer effektivt.

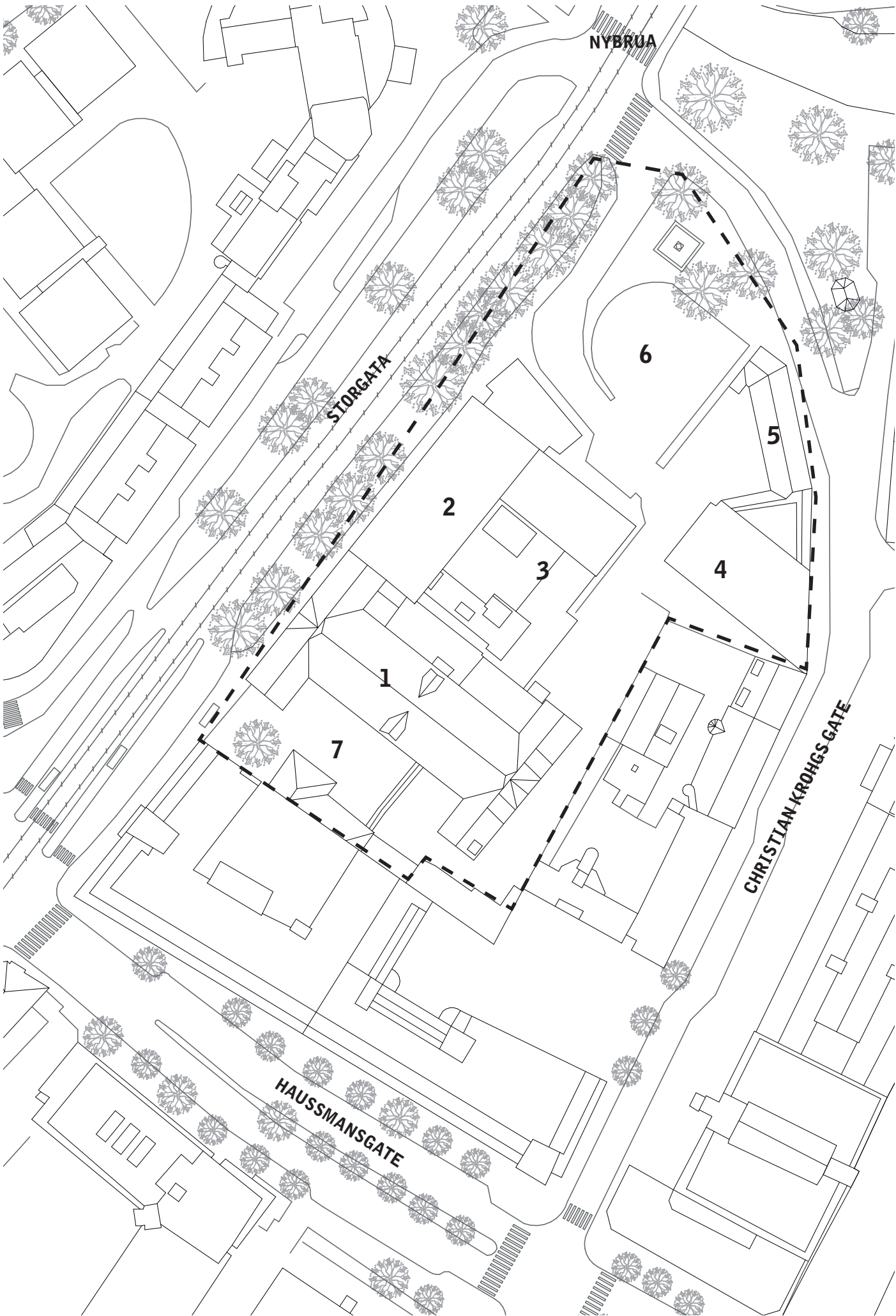
NY LEGEVAKT

Alle disse årsakene bidro sammen til at de gamle bygningene som utgjorde Krohgstøtten Sykehus ble revet, og det nye legevaktanlegget bygget i 1959, etter tegninger av arkitektene Grimsgård og Grevstad.

Det er forekommet store reparasjons- oppussings og restaureringsarbeid i årene som har fulgt etter dette, blant annet av Hille Mellbye i 97-99 som også utført en rekke småtilbygg i mellomrommet mellom den nye legevaktbygningen og den gamle fattigstuen (Krohgstøtten). Momentum arkitekter har i den seneste tid utført oppgraderinger og ombygginger, blant annet av operasjonsstuene.

Legevaktfunksjonen i Oslo Sentrum er vedtatt flyttet til gamle Aker Sykehus, for her å etablere en ny, høyteknologisk storbylegevakt. Denne er planlagt ferdig i 2023. Fremtiden til bygningene disponert av dagens sentrumslegevakt er uklar.

BEBYGGELSE PÅ TOMTEN

BEBYGGELSE PÅ TOMTEN

1. Krohgstøtten

Fattigstuen til det opprinnelige sykehusanlegget.

2. Høyblokka

Den høye fløyen av bygget fra 1959, med fasade mot Storgata.

3. Lavblokka

Den lavere delen av bygget fra 1959, med fasade og hovedinngang mot parkeringsplassen mot nord.

4. Ambulansesentralen

Murbygning til øst for hovedbygget, med fasade mot parkeringsplassen og Christian Krohgs Gate.

5. Garasjen

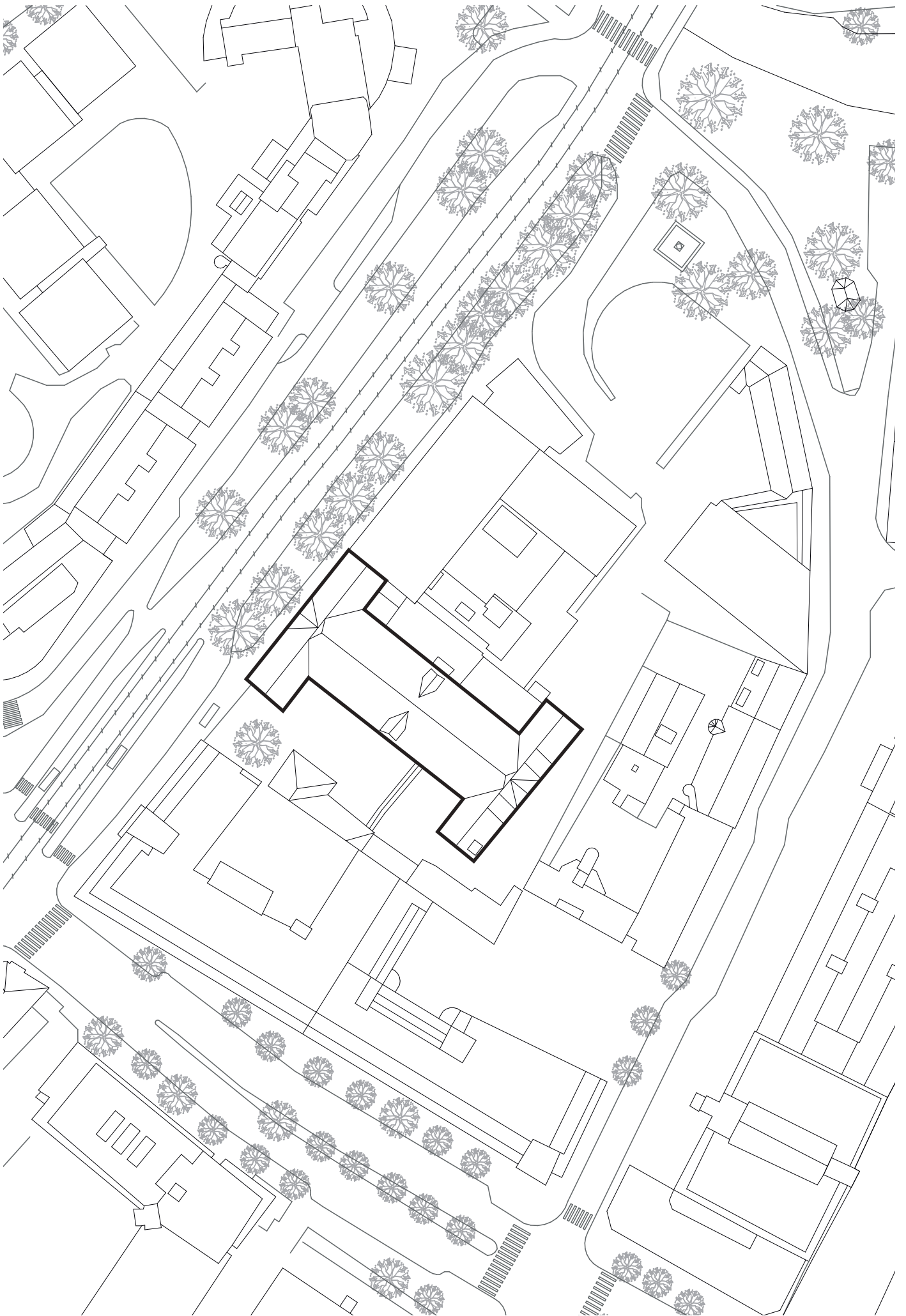
Den gamle garasjen til ambulanser med fasade mot parkeringsplassen og Christian Krohgs Gate.

6. Parkeringsplassen og apoteket

Utgjør den nordlige delen av prosjektområdet.

7. Enkehagen og uthuset

Avgrenser prosjektområdet i sør.

KROHGSTØTTEN

Bygningen vi i prosjektet referer til som Krohgstøtten er den gamle fattigstuen som tilhørte Krohgstøtten Sykehus før kapellet og hovedbygningen ble revet for å gi plass til nybygget oppført i 1959.

Bygningen er, i likhet med resten av det opprinnelige sykehusanlegget bygget i 1859 etter tegninger av Christian Heinrich Grosch, som var stadskonduktør i Christiania, og et av Norges mest kjente og produktive arkitekter fra denne tiden.

Bygningen er utført i mur, med teglstein i blokkforband og med arkitektur i Engelsk Nygotikk. Denne stilarten interesserte Grosch spesielt, hvilket fremkommer i flere av arkitektens øvrige arbeider. Den kirkeaktige fremtoningen av den engelske nygotikken er ikke unik i tilfellet Krohgstøtten. Andre Europeiske sykehus slik som f.eks Sykehus 1 i Riga, er utført på liknende vis. Det opprinnelige anlegget var romslig og med nøye planlagte uterom. Det var hager mellom alle de tre bygningene, hvor det var behagelig å oppholde seg, og med mulighet for de syke å nyte sol og frisk luft.

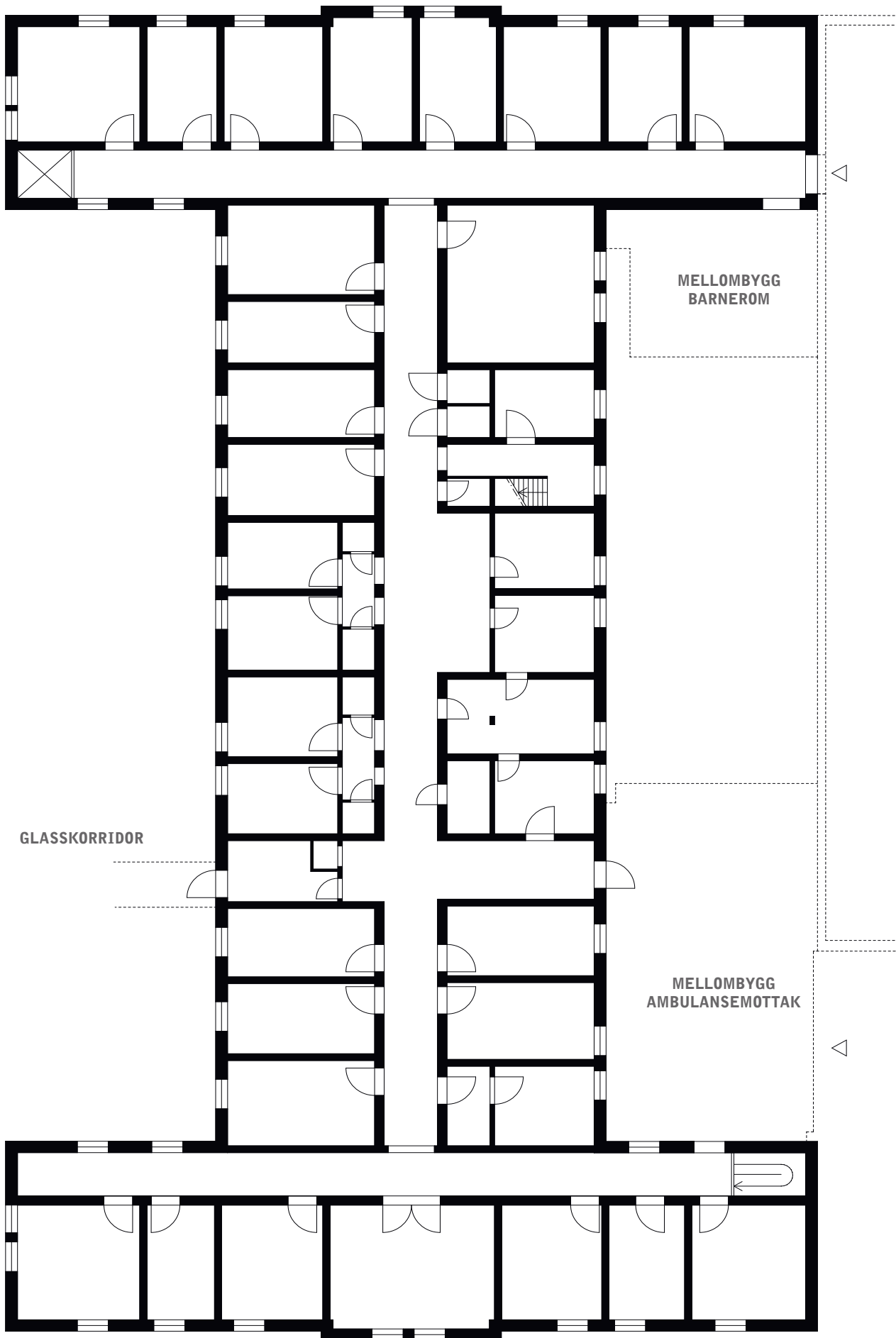
Bygningen har en lav kjeller, to fulle etasjer og en romslig loftsetasje, utført i en H-plan med et sentralt midtskip og fire smalere fløyer hvorav tre ender i dekorative gavler, og en mekler overgangen til den nye legevaktbygningen.

Hovedkommunikasjonen går gjennom en sentral korridor i midtskipet, som tjener mindre rom på begge sider av denne. Vertikal kommunikasjon gjøres hovedsaklig i den nye bygningen, men det finnes smale, bratte trappeløp sentralt i midtskipet, samt i hjørnet av gavlflyen mot øst. I hjørnet av galvflyen mot vest, på bygningens direkte diagonale motsatte, finnes en heis som tjener bygningen fra kjeller, opp til andre etasje - men ikke til bygningens loft.

På begge sider av den sentrale korridoren løper det parallelle nisjer hvor en rekke toaletter og vannføringer er lokalisert. De kan i variasjon betjenes direkte fra korridoren, eller fra rommene internt.

Hovedfunksjonen til rommene i denne bygningen består hovedsaklig i undersøkelses- og konsultasjonsrom hvor leger møter pasienter. Det er ikke operasjonsstuer eller sengeposter i denne bygningen.

Kjelleren følger en liknende organisasjon til første etasje, men der hvor den sentrale korridoren i første og andre etasje tjener menneskelig kommunikasjon, fungerer den her som rør- og ledningsgate, og adkomsten til de forskjellige lagerrommene går til stor grad via alternative kanaler, avhengig av hvilken trapp som benyttes.

KROHGSTØTTEN EKSISTERENDE PLANPRINSIPP

I skrivende stund er loftet under tung rehabilitering, grunnet fuktskader, og asbestsanering. Her har det i fortiden vært møte- og pauserom for ansatte, samt kontorer og et improvisert museum over bygningens og driftens historie, drevet på frivillig basis av en pensjonert sykepleier.

På første og andre etasje er de aller fleste overflater tildekket, malt og montert med beskyttende plater og brystningspanel for å beskytte mot alt fra biologisk materiale til støt fra rullende senger og bårer. Teglsteinens er dekket til med tykke malingsslag, men teksturen er fortsatt synlig. Gulvet er dekket med linoleum og himlingen enkelte steder nedsunken for å skjule omfangsrrike ventilasjonsrør og annen byggeteknisk infrastruktur. Vinduene fremstår stort sett som originale der de vender ut mot hagene eller inn i mellombygningene, men de svært brede dørene fremstår som moderne installasjoner.

Det er gjennom tiden oppført og revet en rekke forskjellige mellombygg mellom den gamle bygningen og det nye anlegget. I dag er det to paviljonger, begge oppført på nittitallet av Hille Mellbye Arkitekter. En mot øst som fungerer som ambulansmottak der mellomrommet mellom de to bygningene åpner seg, og en i hjørnet mot vest, hvor den ene gavlen møter den nye bygningen, hvor det finnes et lite venteværelse og lekerom for barn.

Mellom disse to små paviljongstrukturene finnes

en beskjeden hage med adkomst fra hver av paviljongene.

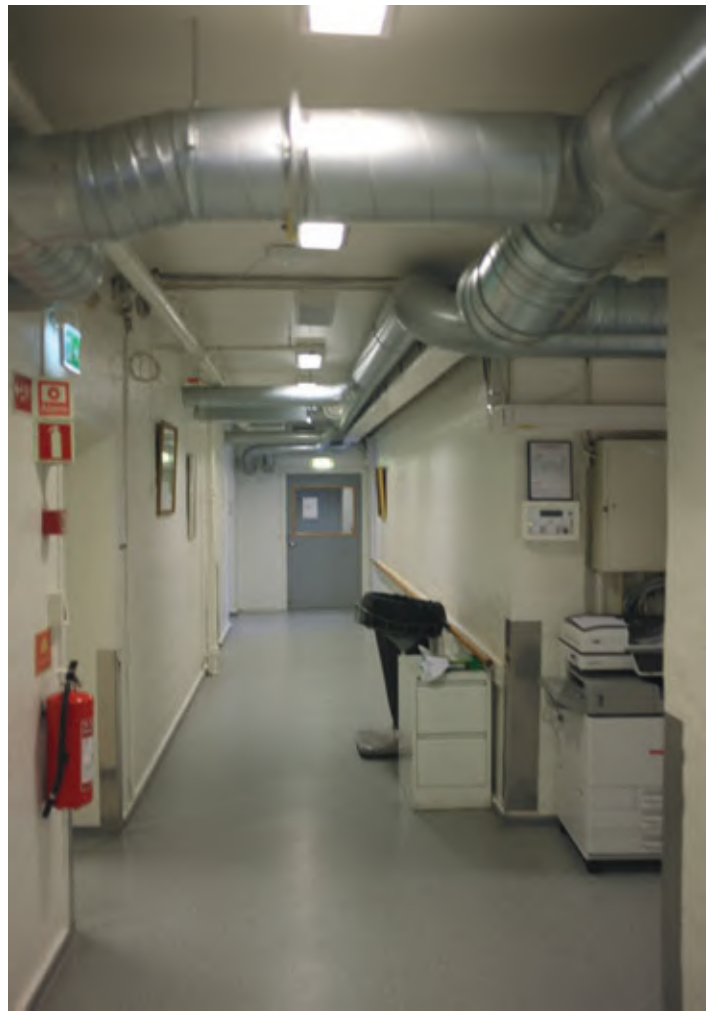
Den henvender seg i sitt uttrykk hovedsaklig mot Storgata, hvor den møter endegavlen til høyblokka. her fremstår bygningen som passiv og lukket, da flere av vinduene er dekket til fra innsiden med folie og andre skjerminger som gardiner og persienner, for å forhindre innsyn. Fasaden fremstår hel og det er ikke utført noen endringer eller manipulasjoner av dens opprinnelig uttrykk og fremtoning. Teglsteinen er i stor grad intakt de fleste steder, og det er få skader eller åpenbare mangler, med unntak av forurensning som følge av den trafikkerte Storgata som ligger tett på.

2. Etasje

Kjeller

1. Etasje

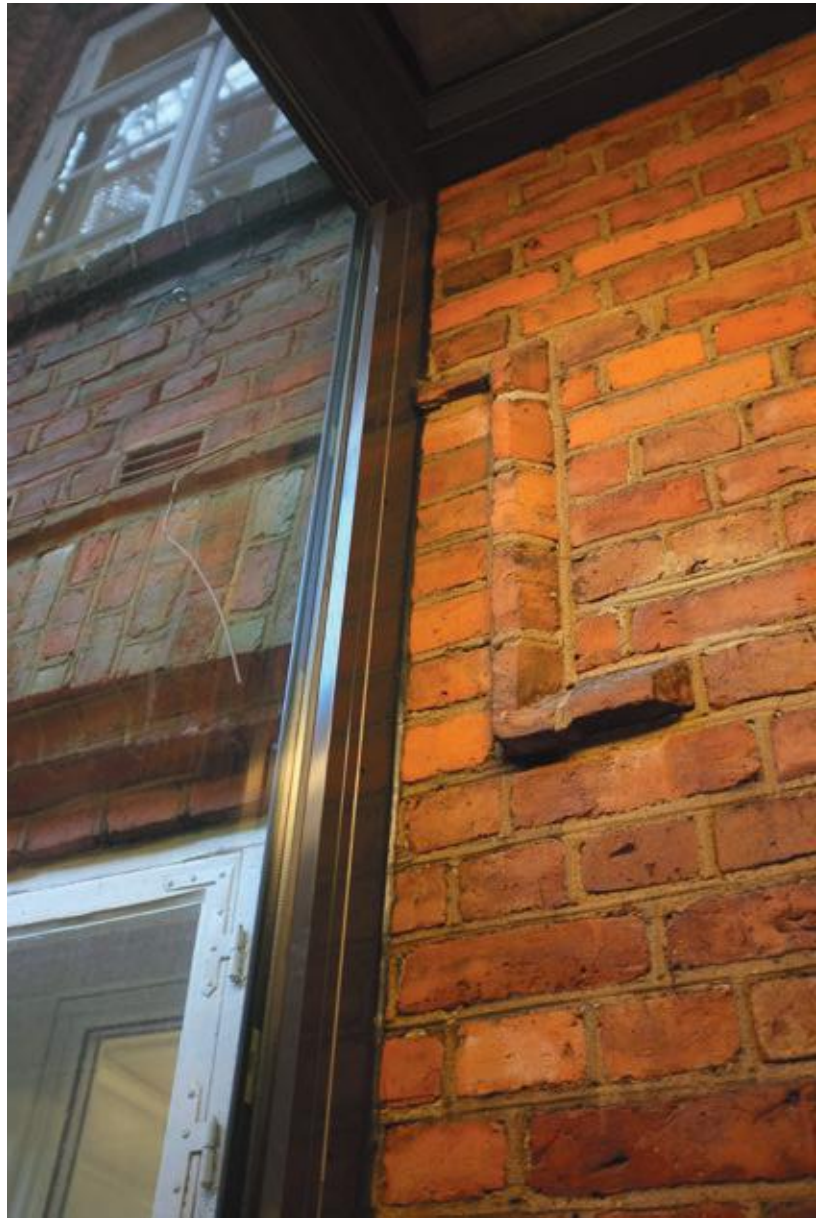

3. Etasje/Loft

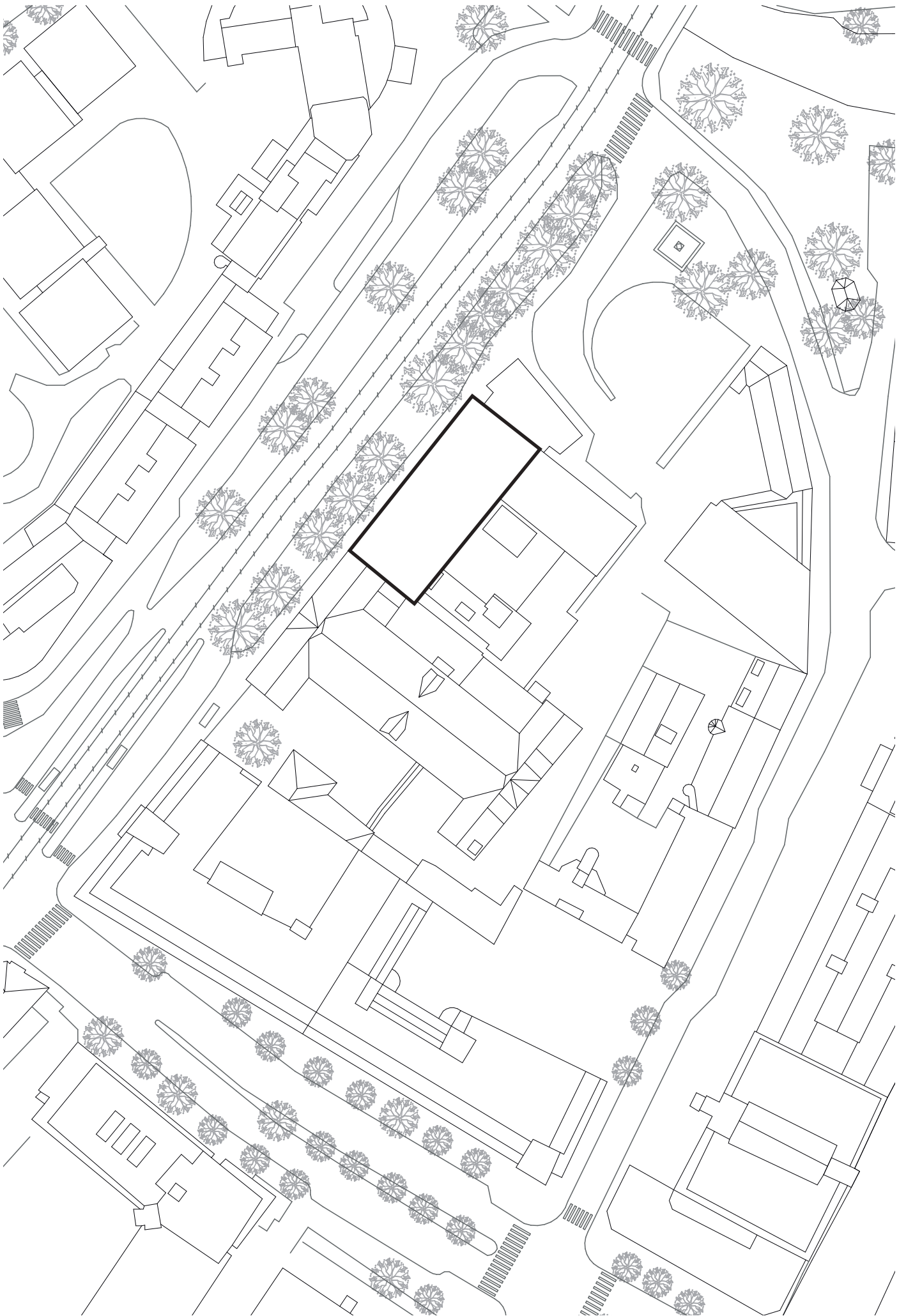

1. Etasje

1. Etasje

HØYBLOKKA

Høyblokka er den mest fremtredende delen av legevaktanlegget oppført i 1959. Blokka fremstår til stor grad slik den alltid har gjort, med svært få åpenbare endringer gjennom årene.

Høyblokka består av seks fulle etasjer, med et teknisk sjikt mellom 6. etasje og taket. Første og andre etasje henger i sin helhet sammen med den øvrige bebyggelsen.

I likhet med legevaktbygningene, er høyblokka oppført i plasstøpt armert betong, med et system av søyler og bærende vegger på forskjellige steder gjennom bygningsmassen. Høyblokkas strukturelle system baserer seg på bæring i yttervegger, og i veggene som utgjør den sentrale korridoren som løper gjennom alle bygningens etasjer. Graden av bæring varierer fra etasje til etasje oppover i blokka.

Volumet fremstår som en enkel, høy boks, med nesten kvadratiske vindusåpninger i et strengt rutenett mot Storgata. Inn mot lavblokka følger det samme systemet, med unntak der de tilstøtende volumene krever det, samt en avvikende remse med smalere vinduer på 2. etasje. Hver av gavlveggene, mot nord og sør, fremstår like i begge ender, hvor hver etasje har en remse på fire smale vinduer, kun tilpasset møtet med Krohgstøttebygningen mot sør,

og møtet med apotekpaviljongen mot nord.

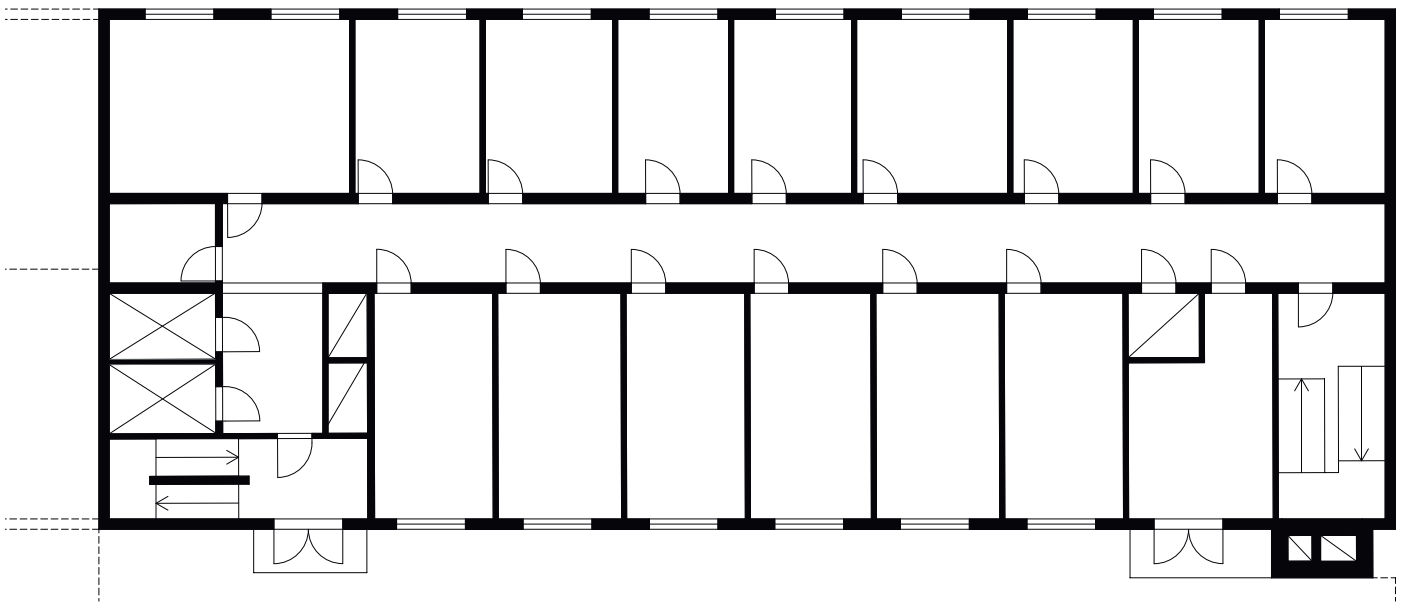
På bakkeplan mot Storgata er det en inndeling av fasaden som skiller seg fra resten av bygningen. Det er tydelige søyler som følger den øvrige rytmen i fasaden, og ikke-bærende teglverksvegger med små vindusåpninger og en dør lengst mot syd.

Denne inndelingen bryter opp den stramme blokka, men er likevel svært lukket og mørk, vindusinndelingen her er i frostet glass (folie), og lite lys, eller tegn til liv trenger gjennom fra rommene bakenfor.

Høyblokka har likevel en særegenhet som ved første øyekast fremstår som pussig, og en smule anakronistisk. En dekorativ bord løper rundt takkanten til blokka, og gir den ellers gråslitte kassa en enkel krone. De dekorative elementen er utført i en mørk gråfarge som kontrasterer den ellers lyse grå og hvite fargen bygget er utført i. Langs kanten på taket løper et grønnpatinert kobberbeslag.

På taket, som tidligere var ment å være utstyrt med landingsplattform for helikopter (kun brukt ved én anledning, før brann og tilgjengelighetshensyn gjorde videre bruk umulig) finnes en liten paviljong med et enkelt kurvet tak, som fører trappehuset helt opp til taket.

Det er kun trappen som kulminerer ved taket, hvilket er en av årsakene til at helikopterplattformen

HØYBLOKKA EKSISTERENDE PLANPRINSIPP

ikke lenger er i bruk ettersom heisens siste stoppested er 6. etasje, og bærer manuelt måtte bæres ned trappen.

Et tredje foruttrykk ved høyblokka det er verdt å nevne er de fire vinduene på øverste etasje, lengst mot nord som har en form som skiller seg fra de andre vinduene. Disse er femkantet, med en spiss midt på toppen der de andre vinduene er flate.

Dette designet stammer fra da bygningen ble tegnet, og er ikke noe som er kommet til ved senere anledninger som følge av utskifting eller ønske om fornying. Denne detaljen, sammen med den bølgete takformen til paviljongen på taket, og den dekorative kronen bidrar til å gi blokken en merkelig, men likevel sjarmerende helhet. Det er vanskelig å tyde intensjonene til de opprinnelige arkitekene (Ø. Grimsgaard og K. Grevstad) men det er ikke umulig å anta at denne utsmykningen og ønsket om å gi bygningene en særegenhet utover de rent glatte, skarpkantede boksene som rådet i tiden bygningene ble oppført stammer fra Krohgstøttens ornamentiske tilstedeværelse, og Storgatens viktighet som historisk og nåværende gateløp.

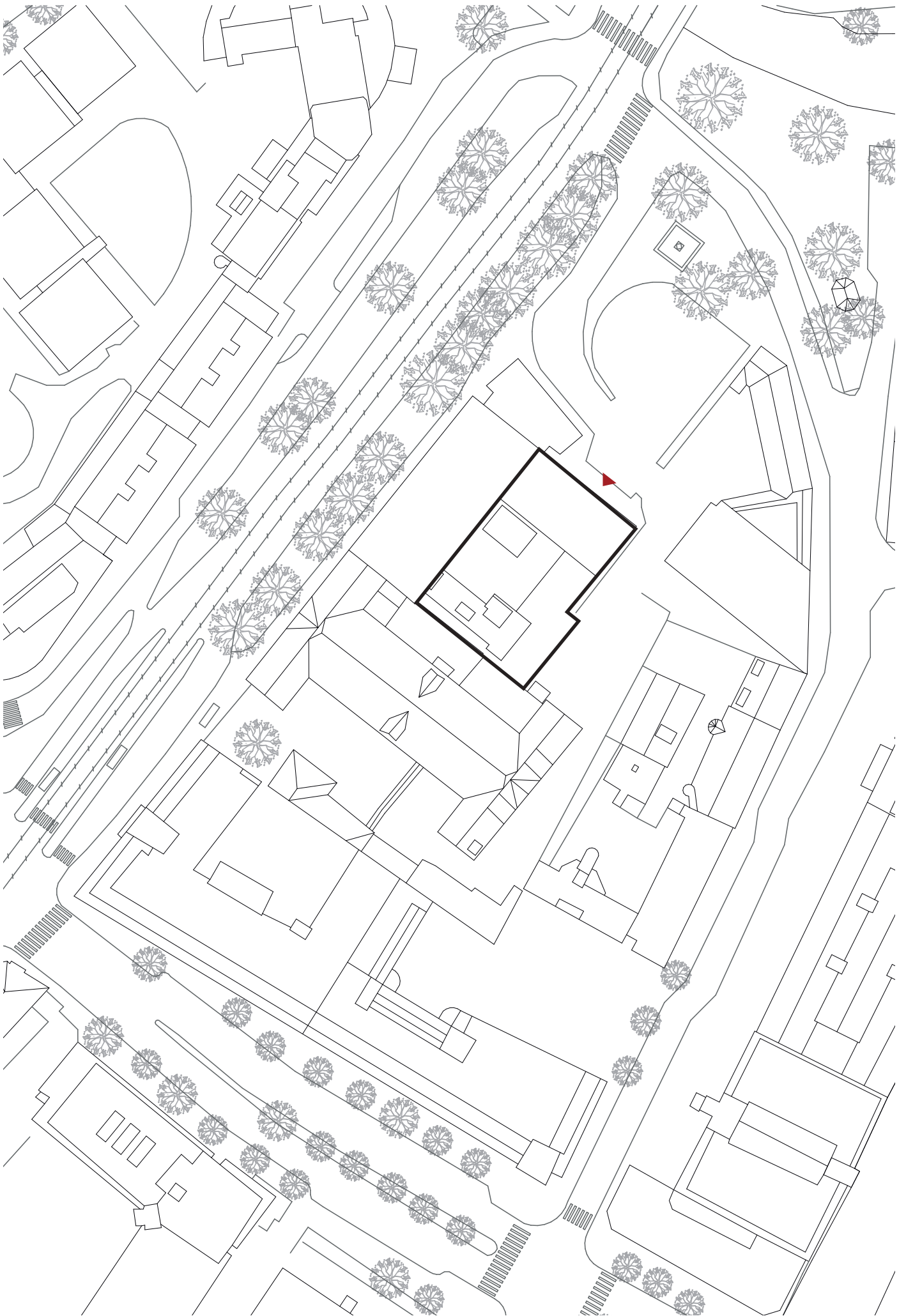

Fra Storgata

Korridor i Høyblokka

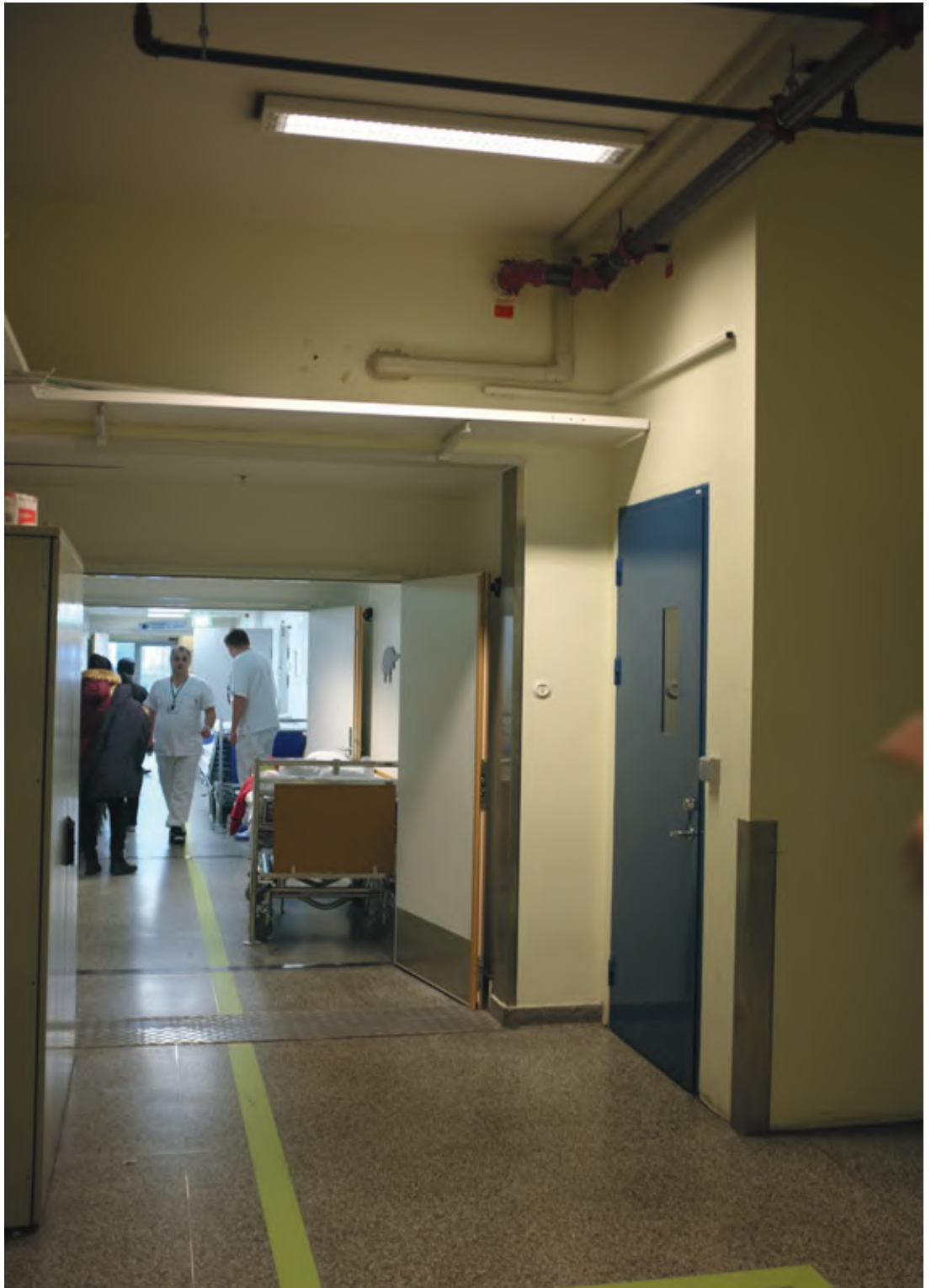
LAVBLOKKA

Lavblokka er den øvrige bebyggelsen sentralt på tomta, som ikke består av høyblokka, eller restene etter gamle Krohgstøtten sykehus. Bestående av flere volumer bundet sammen av en felles første-etasje, fremstår denne delen av bygningsmassen som den minst helhetlige, og bygningen av de alle med minst vekt på estetiske kvaliteter. Dette er på mange måter prosjektets funksjonelle kjerne, hvor skadde tas i mot, ekspederes og spres videre i bygget for behandling. Denne delen av prosjektet har også den minst systematiske planløsningen. Der både Krohgstøtten, og Høyblokka er rasjonelle og systematiske i sine planløsninger, er lavblokka adskillig mer labyrintisk og variabel.

Hovedprinsippet består av en stor ventesone ved inngangspartiet mot parkeringsplassen mot nord, en rekke med avlukker hvor pasienter tas i mot. Dypere, innover i bygningskroppen finnes behandlingsrom og sekundære ventesoner, før en beveger seg inn til Krohgstøtten via meklende mellombygninger fra nyere tid. Første etasje er etasjen som har opplevd mest ombygging og variasjoner gjennom tiden. Da bygget først ble oppført var dette et sted med en rekke utsmykninger og mønstre i flis og himling i sammenheng med venterommet, men mye av disse, samt omstruktureringen av inngangspartiet i senere tid, har blitt erstattet av mer praktiske løsninger.

På andre etasje finnes både behandlingsrom, operasjonssaler, møterom og kontor for ansatte.

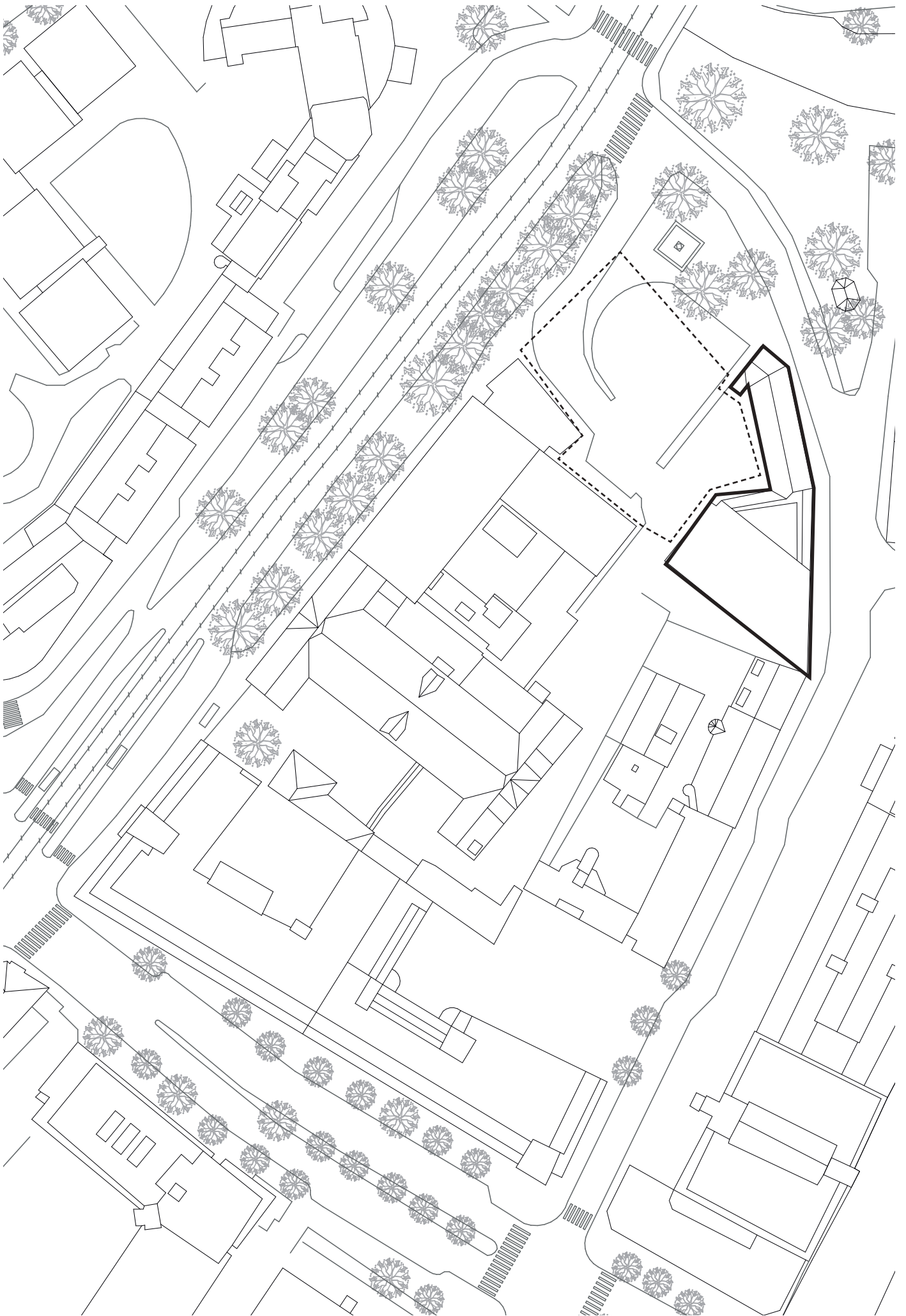
Kjelleren består av lager, tekniske rom, og garderober for ansatte.

1. Etasje

2. Etasje møterom

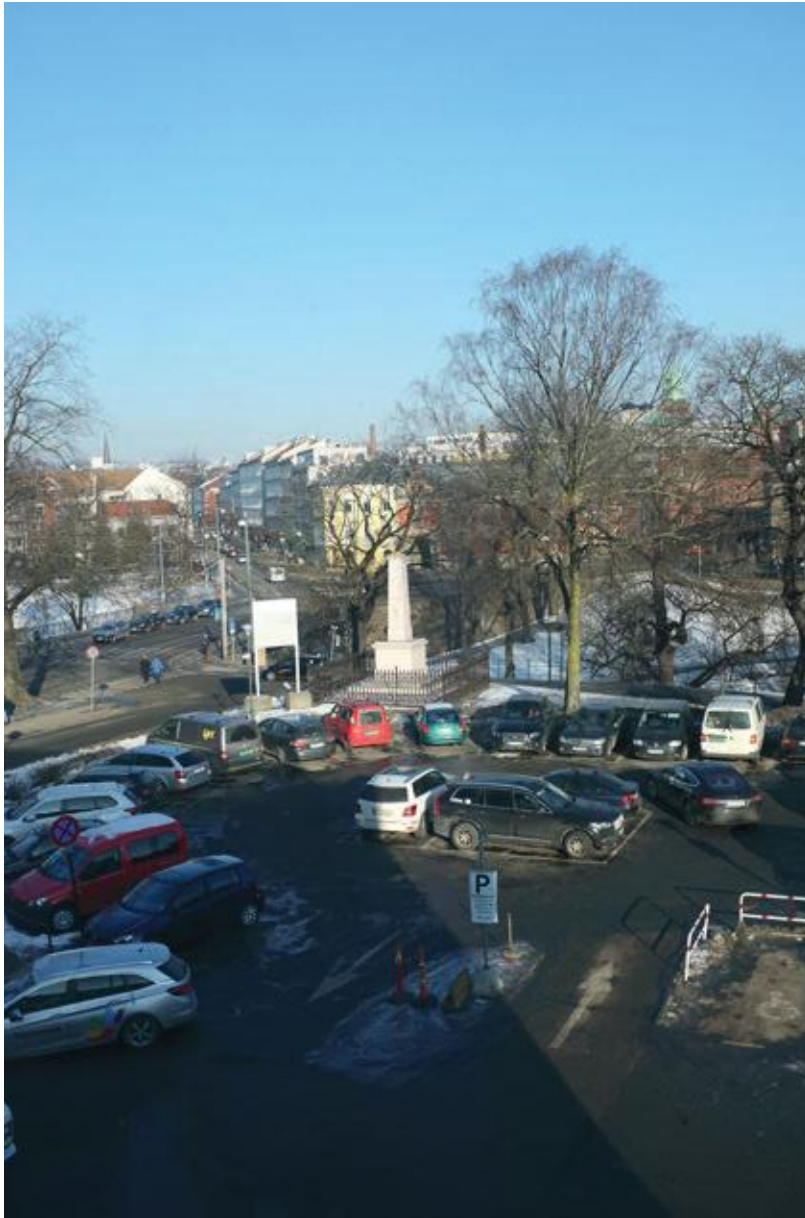
AMBULANSESENTRALEN, GARASJEN OG PARKERINGSPLASSEN

Helt mot nord på tomten finner vi legevaktens parkeringsplass, monumentet Krohgstøtten, en gammel Garasjebygning samt en nyere ambulansesentral med parkeringshus for ambulanser og tjenestebiler.

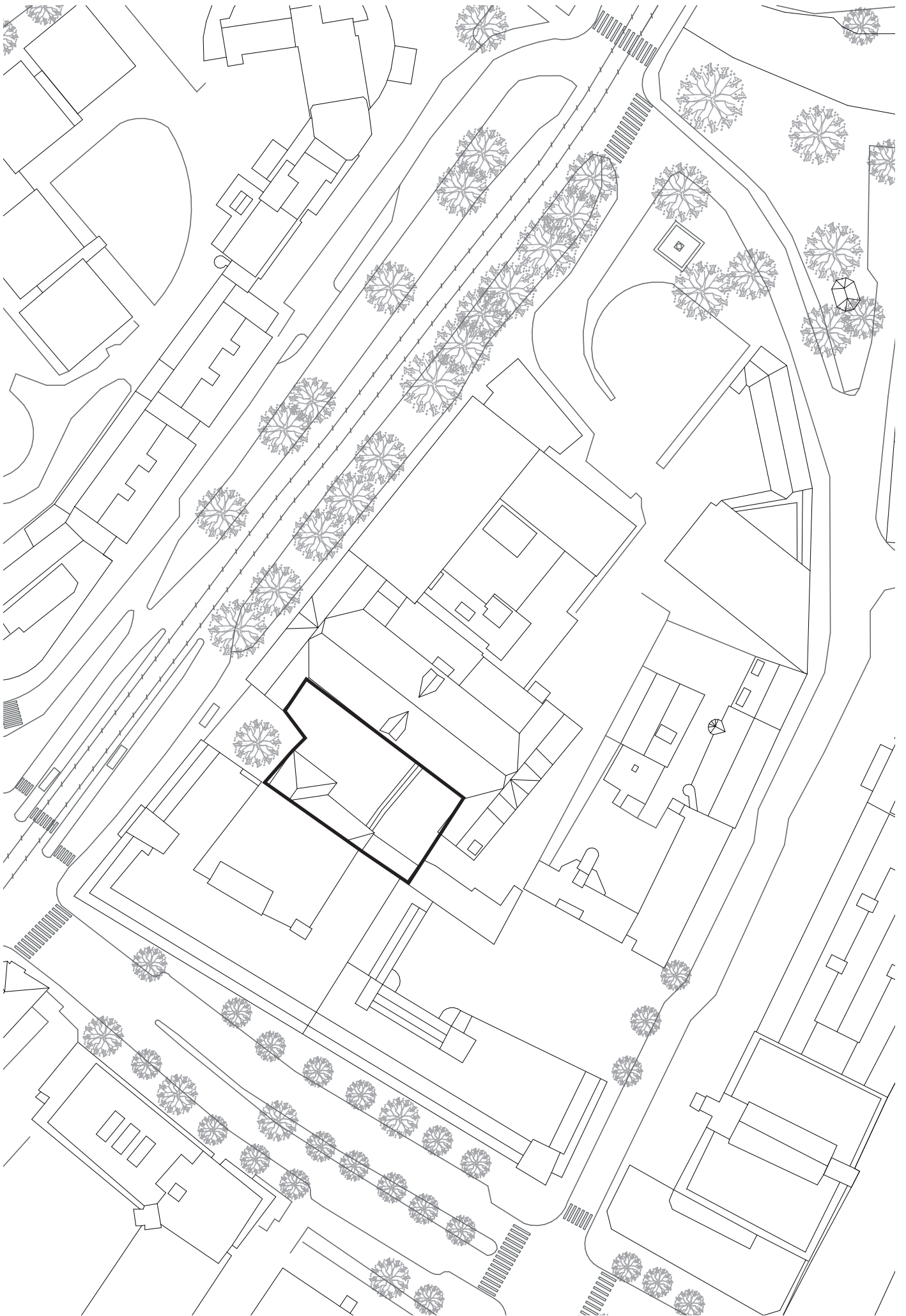
Parkeringsplassen skiller seg lite fra parkeringsplasser flest. Den er relativt liten, og med mye dedikert plass for avslipp og påstigning. Parkeringsplassene er orientert i en bue som følger kurven til ankomstveien, og har plass til omtrent 20 kjøretøy. Det er flere plasser bak et avgrenset området, antakelig for ansatte.

Parkeringsplassen, parken og de øvrige bygningene utgjør tomtens ytterkanter, og følger konturen som tegnes opp av Christian Krohgs gate. Den gamle parkeringsgarasjen for ambulanser består av en avlang bygning med garasjedører ved siden av hverandre, lik en stall for hester. Ved siden av denne, klistret på den ene endegavlen, en nyere utvidelse med samme grunnleggende funksjon. På øverste nivå består det av en ambulansesentral med arbeidsplasser, og parkeringsgarasjer på første etasje, og kjelleren. Bygningen er utført i betong, men til forskjell fra selve legevaktbygningen, er den kledd i rød tegl og smale stripevinduer på alle byggets sider. Mot Christian Krohgs gate er

det en nivåforskjell, hvilket manifesterer seg i form av at bygget på denne siden fremstår som meget høy, og lukket, ettersom den eneste vindusåpningen denne vegen sitter svært høyt på vegg.

ENKEHAGEN OG ANNEKSET

I tomtens sydlige avgrensning finner vi en liten hage omkranset av en mur, og en lav murbygning - annekset, med en forbindelse til Krohgstøtten i form av en nyere innglasset korridor.

Da Krohgstøtten fungerte som sykehus var Enkehagen, og de andre hagene mellom de forskjellige sykehusbygningene flittig brukt av pasienter og leger. Særlig populær var Enkehagen, ettersom den er orientert i sydlig retning og nøytt mye sol hele dagen. Hagen er omkranset av en mur med enkle åpninger, for kommunikasjon mot Storgata, og til annekset. I dag er det ikke mulig å bevege seg uhindret inn i Enkehagen, eller i det hele tatt å sirkulere på tomten.

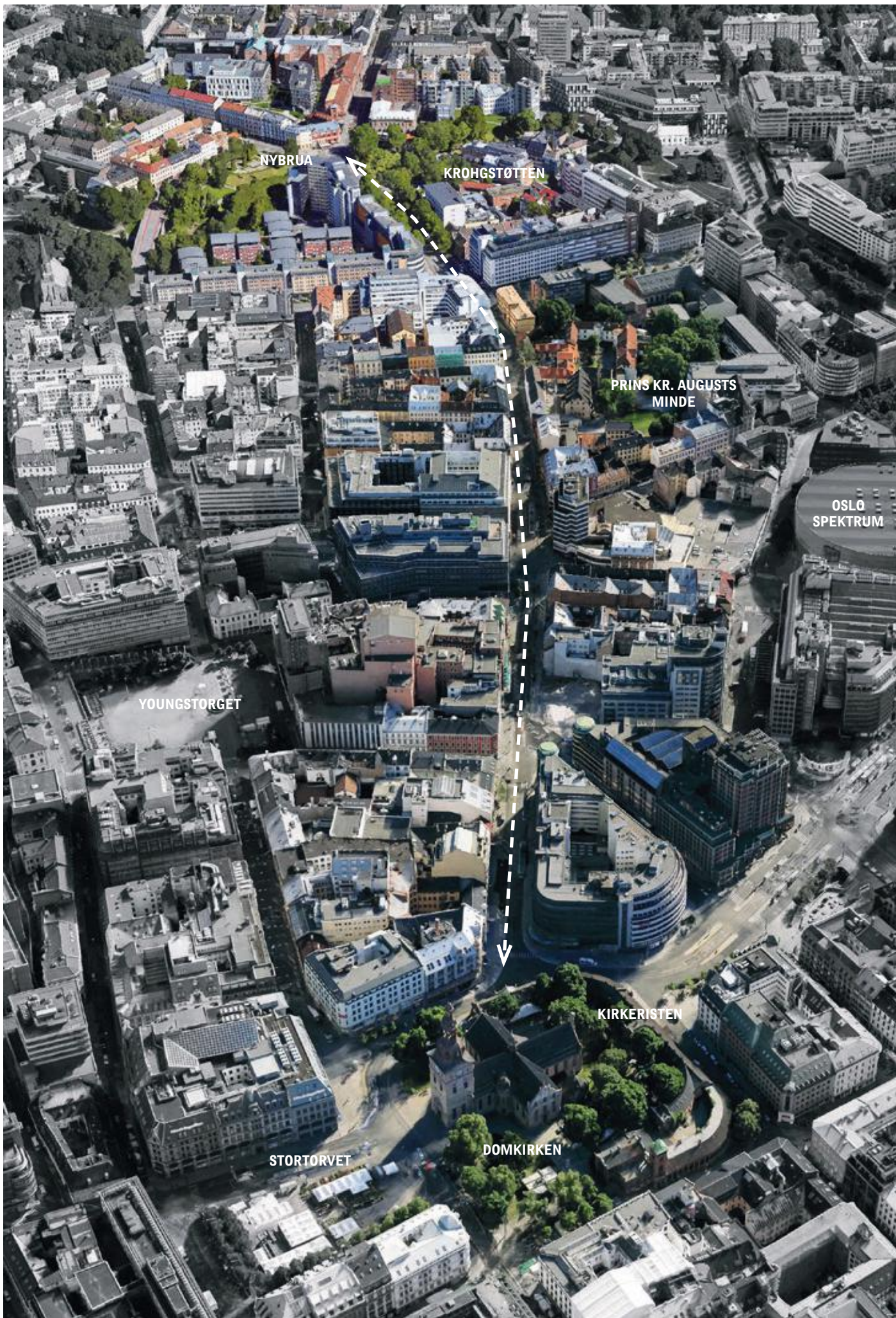
En stor port stenger av for en liten kvadratisk plass foran annekset, som i dag benyttes til søppelhåndtering, varelevering og postmottak. Den nye glassforbindelsen strekker seg fra en dør i annekset, til den gamle hovedinngangen til fattigstuen, og skjærer gjennom enkehagen og deler den i to.

Hagen benyttes i dag av ansatte som pauseareal og røykeplass, men fremstår i dårlig stand.

UTVIDET KONTEKST

NYBRUA

KROHGSTØTTEN

PRINS KR. AUGUSTS
MINDE

OSLO
SPEKTRUM

YOUNGSTORGET

KIRKERISTEN

STORTORVET

DOMKIRKEN

STORGATA

Et av tomtens, og området hovedtrekk, er Storgata. Blant oslos eldste og viktigste kommunikasjons- og transportåre. Gata starter ved Oslo Domkirke, og Kirkeristen, og strekker seg til Nybrua og Schous Plass, hvor den fortsetter som Trondheismveien, nordøst inn i Groruddalen og ut av Oslo.

Det nåværende gateløpet har eksistert siden omkring 1700-tallet, da det hovedsaklig fungerte som en tilførselsvei til løkkeeiendommene rundt Haussmansgate, og videre over elven da Nybrua ble anlagt i 1827.

I dag er gata en viktig transportåre, hvor trikker og busser kjører hele lengden, fra sentrum til Grünerløkka og mot Carl-Berners Plass.

Langs Storgata finner vi institusjoner, handel og andre eiendommer som Folketeateret, kjøpesenteret Gunerius, Kristian Augusts Mindre, Krohgstøtten og Ankeranlegget med hotell og studentboliger. Det er også forbindelser til Youngstoget, Torggata, Oslo S og Oslo Spektrum i kort avstand fra Storgata. Storgata utgjør, sammen med Akerselva og Hausmannsgate, de viktigste organiserende elementene på prosjektområdet.

Storgata er vedtatt opprustet av kommunen, med planer og å gjøre den mer fotgjengervennlig, med fokus på mer kollektivtrafikk og mindre biltrafikk.

En interessant observasjon i dette området, som tydeliggjøres av bildet på motsatt side er arbeidene til Christian H. Grosch. Den produktive og betydningsfulle arkitekten tegnet bygninger som følger linjen som tegnes opp av Storgatens løp. Kirkeristen, Fabrikkbygningen i Prins Kristian Augusts Minde, og Krohgstøtten sykehus og Krohmonumentet er alle designet av Grosch.

Storgata er prosjektområdets viktigste forbindelseslinje til Oslo Sentrum. Her beveger det seg store folkemengder til fots, på sykkel og med bil, buss og trikk hver eneste dag. Gata er vedtatt opprustet av kommunen, og flere eiendommer og steder er under stadig opprustning og rehabilitering. I dag fremstår gata som bråkete og lite fotgjengervennlig, med svært smale fortau sammenliknet med trafikkmengden.

WATERLAND

PRINS KR. AUGUSTS MINDE

KROHGSTOTTEN

NYBRUA

HAUSSMANGATE

DOGA

GRUNERLØKKA

BLÅ

DANSENS HUS

VULKAN

AKERSELVA

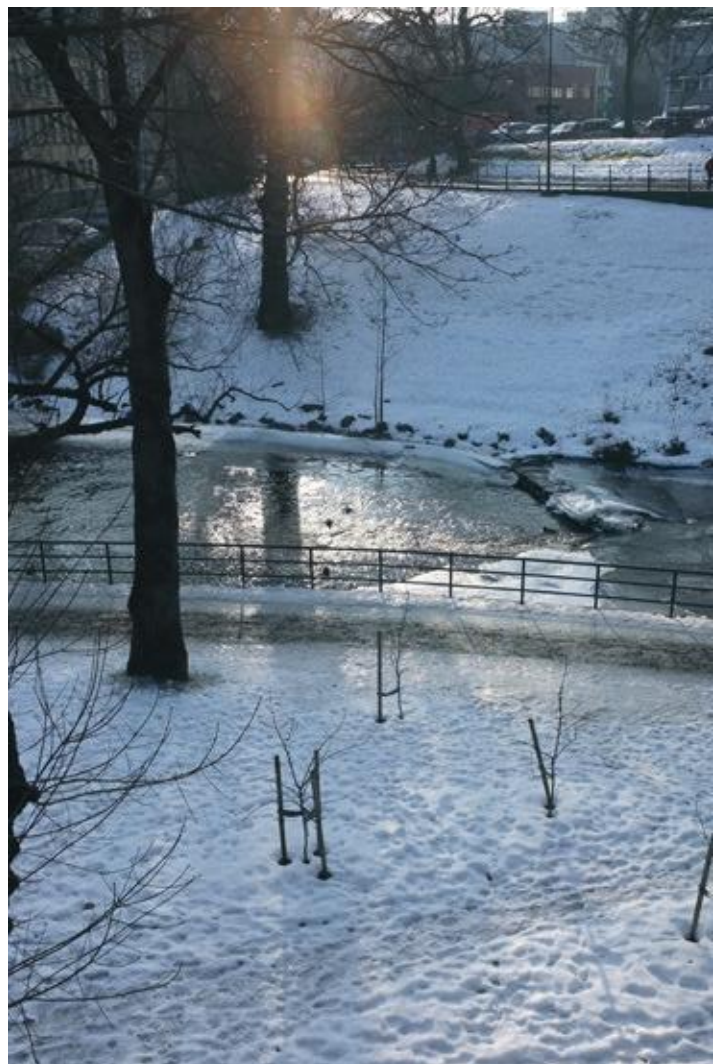
Akerselva renner fra Maridalsvannet i Nordmarka, gjennom nesten ti kilometer med by, gjennom Nydalen, Grünerløkka, forbi Kuba og Vulkan, Vaterland og Grønland før den munner ut i Bjørvika (det siste stykket i rør).

Elva har i all tid vært brukt til produksjon og næringsdrift. De tidligste kildene nevner kverner ved Sandaker så tidlig som 1341, og Nedre Foss Mølle i 1396, hvor det fantes møllebygninger frem til den siste ble revet i 1986. Mølledriften har vært den aller mest stabile produksjonsformen langs elven (Bjøløsen Valsemølle drives fremdeles) men andre bransjer og produksjonsformer har også vært tydelig tilstede her. Særlig fra 1840-årene kom det tung industri langs elven, med mekaniske verksted, tekstilfabrikker osv. Særlig tilstedeværende i dagens bybilde er f.eks Spikerverket i Nydalen; Seilduksfabrikken på Grünerløkka, som i dag utgjør Kunsthøgskolen i Oslo; Lilleborg; Vulkan; anleggene i Brenneriveien (Blå, Strykejernet) osv.

I dag fungerer Akerselva som en kulturakse, med store grøntareal og godt etablerte stier og gangveier. De gamle industrilokalene er i all hovedsak omgjort til kultur- og utdanningsinstitusjoner, med enkelte unntak i form av kontor, næring og bolig. det er interessant å iakta Akerselva på denne måten - som en tidligere industriakse som er blitt omgjort, rehabilitert og rekonstruert til en akse for kultur og rekreasjon som påvirker byen som helhet.

Prosjekområdet befinner seg ved Akerselvas bredde, hvor den gjør en skarp sving, før den like nedenfor legges i rør og renner ut i Bjørvika. Tre betydningsfulle broer krysser elven nettopp her: Eventyrbrua, Nybrua og hausmanns Bru, med Vaterlandsbrua like nedenfor. Store deler av bebyggelsen som lå tett på elva har blitt fjernet til fordel for grøntdrag og trær, men fortsatt finnes enkelte industribygninger og lagerhaller her.

TO FORTELLINGER OM
AKERSELVA

Bymotiv fra Sagene, Carl Emil Baagøe

Elvelangs i fakkelys

PRODUKSJON - VERDISKAPING

I arbeidet med å forstå prosjektområdet har det vært interessant for oss å sette tomten, og våre faglige interesser, samt de problemstillingene vi har vært interessert i å utforske i lokalt forankrede fortellinger. Det er tydelig gjennom de foregående kapitlene om bydelens fattige fortid, og Akerselvas historie som industri og produksjonsåre, at hele sentrum-øst området er totalt og fullstendig endret. Slik vi kjenner bydelen i dag, og området tett på prosjektområdet, er det ikke lenger en fortelling om økonomisk nød, arbeiderklasseghettoer, eller virksomme industrianlegg. I stedet finner vi nå nøye planlagte områder med rene, grønne lunger fulle av kultur og tjenestetilbud. Folk spaserer i solskinnet langs elven som renner ren og (relativt) fri for industriell forurensning. uten å problematisere de positive eller negative sidene ved et slikt kulturelt og økonomisk skifte, vil vi i prosjektet utforske hva disse narrative kan tilby, og hva det kan tilføre prosjektet.

- 1 JORDAN BØRSTEFABRIKK
- 2 SEILDUKFABRIKKEN
- 3 TRANSFORMATORVERKSTED
- 4 VULKAN
- 5 NEDRO FOSS
- 6 BRENNERIVEIEN
- 7 TRANSFORMATORSTASJON
- 8 SCHOUS BRYGGERI
- 9 CHRISTIANIA LAGERHUSE
- 10 GASSVERK
- 11 REIMFABRIKK

AKERSELVEN SOM INDUSTRIAKSE

Oslo 1:10 000

- 1 STANDARD OSLO
- 2 KUNSTHØGSKOLEN I OSLO
- 3 GALLERI HEER
- 4 TM51
- 5 ARKITEKTUR- OG DESIGNHØGSKOLEN I OSLO
- 6 WESTERDALS OSLO ACT
- 7 EINAR GRANUM KUNSTFAGSKOLE
- 8 GALLERI VULKAN
- 9 MATHALLEN
- 10 DANSENS HUS
- 11 ATELIER NORD ANX
- 12 GRUNERLØKKA LUFTHAVN/MIR
- 13 TENTHAUS
- 14 BLÅ/INGENSTEDS/STRYKEJERNET KUNSTFAGSKOLE
- 15 ROM FOR KUNST OG ARKITEKTUR
- 16 OCA
- 17 HAUSMANIA OG VEGA SCENE
- 18 DOGA
- 19 SOUND OF MU
- 20 KULTURKIRKEN JACOB
- 21 KUSTPlass 10
- 22 ROCKEFELLER MUSIC HALL/JOHN DEE
- 23 SENTRUM SCENE

AKERSELVEN SOM KULTURAKSE

Oslo 1:10 000

TRANSFORMASJON OG **REVITALISERING**

TRANSFORMASJON OG REVITALISERING

Vår hovedinteresse ved valget av denne tomten var som tidligere beskrevet ønsket om å tre inn i en kompleks vev av arkitektoniske og kulturelle sammenhenger. Dette har tomten i massevis.

Fra det øyeblikket store deler av Krohgstøtten Sykehus ble revet, og det nye legevaktanlegget ble bygget, ble fortellingen om området og tomten endret for alltid. Det er svært enkelt å se for seg en alternativ nåtid, hvor datidens styresmakter lot det Groschtegnede anlegget vernes og restaureres fremfor å rive store deler av det. Det hadde sett svært annerledes ut i dag, om avgjørelsen var en annen.

Den situasjonen vi har valgt å tre inn i er en hvor forståelsen av arkitektur og bygninger, og de kulturelle markørene, og bagasjen disse bærer med seg tåler en støkk. De tåler å la seg delvis rive ned, bygges opp og skjæres i.

Slik vi ser det har legevaktanlegget skapt sin egen presedens ved å tre inn i en eksisterende situasjon, og våge å redefinere og restrukturere denne - for det var ikke en typologisk endring som førte til inngrepene i gamle Krohgstøtten Sykehus, det var teknologisk utvikling, og endringer i behov og levemåter.

Vi anser det derfor som både passende, og svært nødvendig, nå som den eneste typologien bygningene har kjent forlater dem, at noe nytt får lov til å tre inn og prøve sine egne behov på bygningsmassen - en bygningsmasse som har bevist at den tåler en støkk.

Bygningene står på gul liste, hvor de gamle og de nye byggene er vernet på lik linje hos byantikvaren i Oslo. Denne helhetlige forståelsen av bygningen som en enhet, snarere enn en collage av fremmede situasjoner er noe vi synes er svært interessant, og det er med disse perspektivene og hensynene at vi vil revitalisere og transformere bygningene som forlattes av Sentrumslegevakten i Oslo

KILDER

KILDER

Nettsider:

https://www.aftenposten.no/osloby/i/zj6VO/Oslo-for-Fjerdingsn_-bade-fat-tig-og-verdig

<https://www.aftenposten.no/osloby/i/j0nq/Historiske-Oslo-Da-Vika-var-byens-sop-peldyng>

[https://lokalhistoriewiki.no/wiki/Fjerdingsn_\(str%C3%B8k\)](https://lokalhistoriewiki.no/wiki/Fjerdingsn_(str%C3%B8k))

[https://no.wikipedia.org/wiki/Fjerdingsn_\(Oslo\)](https://no.wikipedia.org/wiki/Fjerdingsn_(Oslo))

<https://www.aftenposten.no/norge/i/z155/Holdt-tidenes-17-mai-tale-i-tung-bakrus>

<http://www.historieblogg.no/?p=1932>

[https://lokalhistoriewiki.no/wiki/Storgata_\(Oslo\)](https://lokalhistoriewiki.no/wiki/Storgata_(Oslo))

<https://lokalhistoriewiki.no/wiki/Akerselva>

<https://tidsskriftet.no/2000/03/livet-er-mer/legevaktens-dorapner-til-fortiden>

<https://tidsskriftet.no/2000/12/tema/hva-forteller-et-sykehusbygg>

Bøker:

Larsen, Øyvind. 2000. Legevakten – Oslo Kommunale Legevakt 1900-2000. Oslo: Oslo Kommunale Legevakt.

